

**”Kan vi inte bara ha vanlig svenska?!”
— En kritisk diskursanalys om hur lärare på profilerade
friskolor arbetar med skönlitteratur**

Isabella Linde Maureira

**Examensarbete 15 hp
Lärarprogrammet
Institutionen för individ och samhälle
Vårterminen 2024**

Arbetets art: Examensarbete 15 hp, Lärarprogrammet

Titel: "Kan vi inte bara ha vanlig svenska?!" – En kritisk diskursanalys om hur lärare på profilerade friskolor arbetar med skönlitteratur.

Engelsk titel: "Can we not just have ordinary Swedish?!" – A critical discourse analysis of how teachers at profiled charter schools interact with literature.

Sidantal: 51

Författare: Isabella Linde Maureira

Handledare: Signild Risenfors

Examinator: Joel Olofsson

Datum: Mars 2024

Sammanfattning

Bakgrund: Efter friskolereformen 1992 har antalet friskolor och andelen elever som går på friskolor ökat markant. För att kunna differentiera sig på den konkurrensutsatta marknaden, har det varit nödvändigt för friskolorna att verka i olika nischer och därigenom utforma en tydlig och utmärkande profilering. Med de tydliga profileringarna skapas i sin tur en målgrupp, som består av elever vars värderingar eller egenskaper överensstämmer med friskolan – en habituseffekt. Som en del av detta identitetsskapande som friskolorna bidrar till, återfinns litteraturundervisningen som även den syftar till att utmana elevers tankar och förståelse för sin omvärld.

Syfte: Uppsatsens syfte är att granska hur svensklärare på sex olika gymnasiefriskolor med tydliga profiler utformar sin litteraturundervisning. Genom att analysera det eventuella sambandet mellan friskolornas profileringar och lärarnas litteraturval, strävar uppsatsen efter att förstå hur och om profileringarna manifesteras i praktiken.

Metod: Uppsatsens metodval är forskningsintervjun, som består av sex semi-strukturerade intervjuer med olika yrkesverksamma svensklärare på olika friskolor med tydliga profileringar och Norman Faircloughs tredimensionella modell utifrån ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv som i sin tur kompletteras av Pierre Bourdieus habitusbegrepp.

Resultat: Resultatet visar att samtliga sex friskolors profileringar innefattar diskurser som ingår i en utbildningsdiskursordning, som i sin tur ingår i en marknadsföringsgenre och en narrativ genre. Samtliga friskolor präglas av en gemenskapsdiskurs som sannolikt är influerad av läroplanen för gymnasieskolan (Lgy11). Utöver detta framhäver friskolorna andra aspekter för att stärka sina profileringar, såsom fysisk miljö, faciliteter, resurser eller val av namn. Vidare visar resultatet även att friskolornas svensklärare antingen fungerar som representanter eller förändringsaktörer för hur profileringarnas diskurser upprätthålls eller förändras. Praktiserandet av profileringarnas diskurser påverkas av lärarnas habitus och i vilken utsträckning lärarna relaterar sina val av skönlitteratur till profileringarna. Faktorer som påverkade detta kopplas till lärarnas personliga åsikter kring profileringen, elevgruppernas intressen och behov, samt hur uttalad profileringen var i skolverksamheten. Det är alltså inte tillräckligt för friskolorna att enbart kommunicera sina profileringar i marknadsföringssyften för allmänheten. Profileringarna behöver kommuniceras på ett tydligt sätt till lärarna och i vilken utsträckning profileringen ska, eller om den ska genomsyra undervisningen. Avslutningsvis, praktiserade samtliga svensklärare en studieorienterad diskurs i sin litteraturundervisning, med syfte för att bredda elevernas kunskaper utanför deras intressesfärer, trots att den studieorienterade diskursen inte förekom i alla profileringar.

Nyckelord: Svenskundervisning, litteraturdidaktik, litteraturval, friskolor, skolprofilering, gymnasiet, kritisk diskursanalys, habitus, intervjustudie.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	2
1.1. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	3
2. BAKGRUND	4
2.1. VAD ÄR EN FRISKOLA?	4
2.2. SKOLANS STYRDOKUMENT: LGY11 OCH ÄMNESPLANEN FÖR SVENSKA	4
2.3. TIDIGARE FORSKNING	6
3. TEORI OCH METOD	9
3.1. KRITISK DISKURSANALYS	9
3.1.1. <i>Faircloughs tredimensionella modell</i>	11
3.2. HABITUS ENLIGT BOURDIEU.....	12
3.3. FORSKNINGSINTERVJUN SOM METOD	13
3.4. URVAL.....	14
3.5. ETIK.....	16
4. RESULTAT	17
4.1. DROTTNING BLANKAS GYMNASIESKOLA	18
4.2. KITAS GYMNASIUM.....	22
4.3. KLARA TEORETISKA GYMNASIUM.....	27
4.4. LBS KREATIVA GYMNASIET	32
4.5. NTI GYMNASIET	37
4.6. YRKESGYMNASIET.....	41
5. DISKUSSION OCH SLUTSATS	48
6. LITTERATURFÖRTECKNING	52
7. BILAGOR	56
7.1. INTERVJUFRÅGOR	56

1. Inledning

Sedan friskolereformen 1992 har antalet friskolor och andelen elever som går på friskolor ökat (Friskolornas Riksförbund, u.å.). Utbredningen av friskolor på en konkurrensutsatt marknad leder till behovet av att verka i olika nischer, och därigenom konstruera en tydlig profil för att särskilja sig från andra skolor. Denna särskiljande praktik kan på så sätt locka till sig likasinnade elever, det vill säga, en habituseffekt. Denna effekt leder till ett särskilt beteende under särskilda omständigheter och innebär att man agerar på ett naturligt sätt i de sammanhang där ens egna habitus är igenkännligt och därmed ofta accepterat (Jobér, 2015: s. 59). Utöver att eleven förmodligen väljer en skola vars profilering upplevs vara igenkännande samt spela en roll i formandet av elevens värderingar och förståelse för omvärlden, kan även skönlitteraturen komma att spela en roll i elevens identitetsskapande. I svenskämnet ska eleverna ges möjlighet att sätta olika texttypers innehåll, som exempelvis skönlitteratur, i relation till egna erfarenheter och intressen (Skolverket, u.å.).

Litteraturundervisningen syftar utöver detta till att utmana elevers tankesätt och förståelse för det allmänmänskliga och det mellanmänskliga (Ibid, u.å.). Den svenska skolan har ingen etablerad litteraturkanon, vilket ger läraren stor frihet att välja vilken skönlitteratur eleverna får ta del av och inte, så länge läraren har svenskkursernas centrala innehåll i åtanke. Från detta perspektiv är det av intresse att utforska hur svensklärare som arbetar på olika gymnasiefriskolor med tydliga profiler arbetar med skönlitteratur. Kan lärares val av skönlitteratur i svenskundervisningen användas för att uttrycka skolans profil och förmedla rådande värderingar och kultur?

Titeln på denna uppsats: ”Kan vi inte bara ha vanlig svenska?!”, är ett citat som framkom under en intervju med LBS-Läraren, vars elev tyckte att skolans spelinriktning tog en för stor plats i svenskundervisningen. Detta citat fångar kärnan i det uppsatsen avser att granska och blir därför en sorts röd tråd för hela uppsatsen.

I detta kapitel, som är det första, presenteras uppsatsens syfte och tillhörande frågeställningar. I det andra kapitlet ges en översiktlig bakgrund kring uppsatsens ämnesområde. Skolans styrdokument presenteras också; läroplan för gymnasieskolan och ämnesplanen för Svenska i relation till skönlitteraturens plats i undervisningen.

Kapitlet avslutas med tidigare forskning. I det tredje kapitlet presenteras uppsatsens teori och metod, vilket är kritisk diskursanalys utifrån Norman Faircloughs tredimensionella modell som först introducerades i *Discourse and Social Change* (1992). Till den tredimensionella modellens yttersta dimension, används habitusbegreppet från Pierre Bourdieus sociologiska teori. Förutom den kritiska diskursanalysen som fungerar som både teori och metod, presenteras uppsatsens andra metod som består av sex semi-strukturerade intervjuer. Kapitlet avslutas med ett etikavsnitt. I det fjärde kapitlet sammanställs uppsatsens resultat och i det femte kapitlet finns diskussion och slutsats. Uppsatsens litteraturförteckning återfinns i det sjätte kapitlet och bilagan som är en intervjuguide finns i det sista och sjunde kapitlet.

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med den här uppsatsen är att, utifrån en kritisk diskursanalys, granska hur svensklärare på sex olika gymnasiefriskolor med en tydlig profil utformar sin litteraturundervisning. Uppsatsen strävar efter att se om det finns ett samband mellan friskolans profilering och svensklärares val av skönlitteratur. Genom att granska båda aspekter, är förhoppningen att skapa en djupare förståelse för hur friskolors uttalade värderingar manifesteras i praktiken och om detta sker genom undervisningen och litteraturvalet. Uppsatsen avser att svara på följande frågeställningar:

- På vilket sätt framhäver friskolor sina profileringar?
- Hur relaterar svensklärare sina val av skönlitteratur till friskolans profil?

Den första frågeställningen avser att granska vilka diskurser som ligger bakom friskolornas sätt att marknadsföra sina profileringar. Profilering innebär de värderingar, pedagogiska inriktningar, ämnesinriktningar eller kulturella/religiösa inriktningar som styr friskolan. Den andra frågeställningen avser att granska hur svensklärare väljer skönlitteratur i sin undervisning, och om det görs utifrån skolans profilering.

2. Bakgrund

I detta avsnitt ges en redogörelse för bakgrunden kring uppsatsens ämnesområde. Detta innebär att förtydliga vad en friskola är och vad det är som särskiljer den från den kommunala skolan. Läroplanen för gymnasieskolan och ämnesplanen för Svenska presenteras, med utgångspunkt från skönlitteraturens betydelse för undervisningen och elevernas utveckling. Kapitlet avslutas med tidigare forskning som bland annat handlar om hur didaktiska tillvägagångssätt för svensklärare kring litteratur, faktorer som påverkar friskolors profileringar och hur läroplanerna behandlar kulturella relationer.

2.1. Vad är en friskola?

1992 fick fristående skolor, friskolor, godkänt att verka på samma villkor som kommunala skolor och tillsammans med detta infördes också det fria skolvalet. Det fria skolvalet innebär att elever och föräldrar får välja skola utifrån principerna om valfrihet (Prop. 1992/91:95). Friskolor följer samma styrdokument och skollag som kommunala skolor och är därmed skattefinansierade med skolpeng. Det som skiljer friskolor från kommunala skolor är att de ägs av en annan huvudman än kommun, region och stat. Huvudmannen kan bestå av en stiftelse, ett företag, en förening, en privatperson eller ett trossamfund. Friskolor får inte välja elever och är därmed öppna för alla, dock finns det en möjlighet att utgå från särskilda urvalsprinciper ifall det finns fler sökande än platser. Urvalsprinciper kan vara kötid, syskonförtur, geografisk närhet till skolan och liknande. I särskilda fall kan det finnas färdighetsprov för antagning, men dessa gäller främst för skolor med kulturprofiler. Om en friskola använder sig av urvalsprinciper måste dessa vara offentliga och tydligt formulerade (Friskolornas Riksförbund, 2023: s. 4).

2.2. Skolans styrdokument: Lgy11 och ämnesplanen för Svenska

Enligt läroplanen för gymnasieskolan, Lgy11, ska skolan fungera som en demokratisk institution som värnar om mänskliga rättigheter och förmedlar Förenta nationernas

uttryckta värden och rättigheter enligt barnkonventionen. Skolan är utöver detta en plats för socialt och kulturellt utbyte, som har ansvar och ska skapa möjligheter för att stärka detta utbyte hos alla människor som verkar där. I takt med globaliseringen och det svenska samhällets internationalisering, är det viktigt att skolundervisningen arbetar för att ”utveckla elevers förståelse för den kulturella mångfalden inom landet” (Skolverket, 2011).

Enligt svenskämnet's syftesbeskrivning används skönlitteraturen som ett medel för att lära eleverna ”[...] förståelse av andra människors erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar” (Skolverket, u.å.), samtidigt som skönlitteraturen utmanar eleverna till nya tankesätt och nya perspektiv. Sverige har ingen uttalad bestämd litteraturkanon, dock finns det vissa antydningar till en litteraturkanon genom ämnesplanens beskrivning av vad eleverna ska utveckla under sin skolgång: ”Kunskaper om centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap” (Ibid, u.å.). Avsaknaden av en fastställd litteraturkanon leder till att det blir upp till svenskläraren själv att tolka vilka skönlitterära verk som är ”centrala”, likväl vilka verk som ska få komma med i undervisningen. Trots valfriheten som ämnesplanen skapar, menar Svedner (2011) att svensklärare ärver eller fostras in en outtalad litteraturkanon, som styrs av invanda mönster och traditioner eller tillgängligt material på skolan. Enligt Svedner är det många svensklärare som prioriterar att eleverna ska få läsa litteratur av författare som är västerländska, som exempelvis Strindberg, Fröding, Söderberg med flera. I ett mångkulturellt klassrum kan det vara svårt att förankra litteraturval som främst är västerländska hos eleverna, eftersom de kan ha svårt att relatera till dess innehåll (Svedner, 2011, s. 49–50).

Brink (2006) bekräftar idén om att den outtalade litteraturkanonen innehåller företrädesvis västerländsk litteratur och således ett begränsat perspektiv, vilket länge varit och fortfarande är det självklara kunskapsinnehållet i lärarutbildningar och litteraturvetenskap på universitetsnivå. Det material som får uppmärksamhet och blir objekt för att studeras inom undervisningen eller forskning, bekräftar dess betydelse och plats inom vad som blir ”viktigt” eller ”klassiskt” (Brink, 2006, s. 19, 34–36). Genom att arbeta med ett *interkulturellt förhållningssätt* i undervisningen kan medvetenhet skapas om hur de egna kulturella horisonterna kan sätta begränsningar, samtidigt som man kan ompröva och vidga horisonten genom kommunikation och

interaktion. För att vidga den egna kulturella horisonten är det av vikt att skapa möjligheter till inlevelse om *den andres* situation och känslor, till exempel genom litteraturläsning (Lahdenperä, 2018: s. 4).

2.3. Tidigare forskning

Bergman (2014) undersökte vilka didaktiska överväganden sex olika gymnasielärare gjorde med hjälp av intervjuer kring val av texter för svenskämnet. Bakgrunden till intervjuundersökningen var den samhällsutveckling mot ett alltmer mångkulturellt och globaliserat samhälle som skett de senaste decennierna. I intervjuerna diskuterades frågor om vilka eventuella konsekvenser val av diverse texter och hur dessa används i undervisningen får för den kulturella mångfalden och globaliseringen (Bergman, 2014, s. 245–246). Resultatet visar att det är vanligt förekommande att lärare väljer litteratur som de redan känner till – västerländsk litteratur – på grund av faktorer som tidsbrist och okunskap om ”nyare” litteratur. Däremot finns det en gemensam önskan hos merparten av lärarna om att inkludera icke-västerländsk litteratur i undervisningen för att efterleva skolans demokratiuppdrag och bredda perspektivet i en mångkulturell skola (Ibid, 2014, s. 253, 257). En annan gemensam aspekt hos lärarna som resultatet visade, var att alla arbetar efter att välja texter som på något sätt skulle få eleverna att känna meningsfullhet och utrymme för igenkänning (Ibid, 2014, s. 254).

Lärarna i Bergmans (2014) studie lyfter även att ett västerländskt perspektiv präglar deras egen skolgång och utbildning, vilket gör det svårt att arbeta sig bort från den. Samtidigt kan också arbetsplatsens rutiner och gemensamma planeringar påverka litteraturvalen. Bergman föreslår för att lösa denna problematik är att svensklärare behöver samarbeta med övrig personal och arbeta på ett mer medvetet sätt för att skolan ska bli den kulturella och sociala mötesplats som läroplanen säger att den ska vara (Bergman, 2014, s. 258, 261–262).

Ett annat exempel på en intervjustudie är Fredmers (2008) examensarbete som syftar till att ta reda på varför skolor profilerar sig. Fredmer intervjuade olika skolledare som arbetade på både friskolor och kommunala skolor, som hade en tydlig profilering som genomsyrade hela verksamheten. Fredmer intresserade sig för att

granska bakgrunden till besluten och hur dess implementering hade fungerat. Intervjumaterialet analyserades utifrån von Wrights händelselogik (Fredmer, 2008, s. 5). Fredmers analys visade att två skolledare upplevde krav på en förväntad profilering och/eller att klara ekonomin, eftersom skolornas profilering inte varit deras eget initiativ utan kommit från andras förväntningar och krav. Detta visade sig också i att skolledarna inte hade någon önskan eller pliktökänsla om att gå utanför den förväntade rollen. Andra skolledare hade ett personligt intresse för sina friskolors profileringar, vilket förklarade upprätthållandet av den (Ibid, 2008, s. 42). Utöver skolledarnas perspektiv kring upprätthållandet av profileringen, är det av vikt att skolledaren och övrig skolpersonal har kompetens kring profileringens ämnesområde(n). Olika fortbildningar fungerar som ett tillvägagångsätt för att implementera profileringen hos skolpersonalen, som såg ut på olika sätt. Fortbildningarna kunde innehålla studiebesök till andra skolor med liknande profileringar, högskoleföreläsningar om ämnesområdet som berörde profileringen eller studiegrupper som regelbundet samtalande om profileringen (Ibid, 2008, s. 32–33).

Ytterligare ett exempel är Brantefors (2011) avhandling vars metod är en textanalytisk studie på läroplanerna utifrån en pragmatisk och diskursiv ansats med syfte att klargöra olika föreställningar om kulturella relationer i skola och utbildning, och dess eventuella konsekvenser för barn och ungdomars fostran till att kunna delta som likar i sociala och offentliga livet (Brantefors, 2011, s. 14, 41).

Resultatet påvisar att de svenska läroplanerna är vad Brantefors kallar en *andrafieringens läroplan*, som bland annat innebär att det fostransinnehåll som skolan har erbjudit är präglade av starka föreställningssystem som inte sträcker sig bortom ett icke-definerat och otydligt ”vi” och ett utpekat och väldefinierat ”dem”. Det innebär att ”de andra” fungerar som representanter för andra folk och som förmedlare av kultur i skolans fredsfostrande uppdrag. Tyngdpunkten i relationen mellan ”vi” och ”de andra” är förskjuten och är ständigt riktad mot den andra parten (Brantefors, 2011, s. 70). Konklusionen blir att detta inte skapar förutsättningar för relationer där barn och ungdomar kan delta som likar, vilket den tidigare forskningen drar samma slutsats om. Brantefors menar dock att det är viktigt att betona att denna *andrafieringens läroplan* inte har något med rasism eller främlingsfientlighet att göra, då skolan länge har varit och är antirasistisk. Problematiken är att barnen till de nya minoriteterna blev

de som fick ta över ansvaret som *autenticitetens företrädare* som dessvärre utnyttjades allt för mycket (Ibid, 2011, s. 71, 82).

Gemensamt för dessa tre arbeten är att de använder sig av kvalitativa forskningsmetoder där intervjun och någon form av textanalys används. Dessa används för att granska olika aspekter av skolan och dess inflytande på elevers identitetsskapande, lärande samt deras relation till kulturell mångfald. Forskningen visar att svensklärare i första hand väljer västerländsk litteratur, men att det finns en önskan bland dessa att använda sig av icke-västerländsk litteratur för att uppfylla demokratiuppdraget och bredda elevers perspektiv kring den kulturella mångfalden.

Uppsatsens ämnesområde strävar efter att, genom den kritiska diskursanalysen som kompletteras av Bourdieus habitusbegrepp, granska hur friskolor framhäver sina profileringar. Diskursanalysen är en teori och metod som återfinns i flera tidigare studentuppsatser, där dessa studentuppsatser utgår från diskursanalysen för att granska skolors profiler utifrån den information som finns tillgänglig på skolornas hemsidor. En studie som nämnts i detta kapitel utgår från forskningsintervjuer med antingen skolledare och hur de upplever att profileringen manifesteras i skolverksamheten. Andra studier som nämnts är hur lärare utifrån ämneskonceptioner grundar sina litteraturval till undervisningen i svenskämnet. Men det som inte förekommer är en sammanflätning av ovannämnda arbeten; en slags hybrid där lärarnas litteraturval kopplas samman med skolornas profileringar eller hur lärarna på respektive skola upplever skolprofileringen i praktiken– vilket är det som denna uppsats strävar efter att belysa.

3. Teori och metod

I det här avsnittet presenteras kritisk diskursanalys som fungerar som både teori och metod för uppsatsen. Den teoretiska delen av den kritiska diskursanalysen behandlar antaganden om språkets funktion och den metodologiska delen inriktar sig på att studera språkanvändningen. Diskursanalysen betraktar språket som en handling, vilket innebär att människan utför handlingar när denne använder sig av språket. Det är med språket som människan blir påverkad och kan i sin tur påverka andra. Diskursanalysen består av olika ansatser och traditioner, men har som gemensam nämnare att få inblick i hur samhället konstrueras (Svensson, 2019, s. 16, 18). Uppsatsen använder sig av Norman Faircloughs tredimensionella modell som består av dimensionerna *text*, *diskursiv praktik* och *social praktik* som också presenteras nedanför. Det är dock viktigt att poängtera att diskursanalysen är otillräcklig när det kommer till att analysera den bredare sociala praktiken, eftersom denna dimension består av både diskursiva och icke-diskursiva element (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 75). Diskursiva element avser den språkliga kommunikationen, både skriftlig och verbal, som används för att förmedla normer, värderingar och idéer, medan icke-diskursiva element innebär attityder eller känslor som inte är kopplade till språklig kommunikation (Ibid, 2000, s. 149–150).

Det är således nödvändigt att komplettera denna med en sociologisk teori, i detta fall, Pierre Bourdieus sociologiska teori med fokus på *habitus*. Utöver den kritiska diskursanalysen och Pierre Bourdieus habitusbegrepp, använder även uppsatsen forskningsintervjun som metod. Forskningsintervjun består av semi-strukturerade intervjuer med svensklärare på sex olika gymnasiefriskolor med tydliga profiler. Avslutningsvis för det här kapitlet presenteras en översiktlig beskrivning om uppsatsens etik.

3.1. Kritisk diskursanalys

Kritisk diskursanalys kombinerar lingvistikens detaljerade analyser av texters mikronivå med inriktningar inom sociologin, som exempelvis diskursteori, marxistisk teori och foucaultiansk diskursanalys. Den kritiska diskursanalysen studerar hur

språket producerar och reproducerar ojämlikheter och orättvisor i samhället. I praktiken innebär detta att den kritiska diskursanalysen försöker identifiera och analysera dominerande språkliga konstruktioner där förtryck, orättvisor eller illegitima maktutövanden kan förekomma. Syftet med detta är att försöka bidra till samhällsförändringar och frigörelse av stereotypa sanningar och föreställningar samt av destruktiva maktförhållanden (Svensson, 2019, s. 53–54). Den här uppsatsen använder sig av Norman Faircloughs kritiska diskursanalys och den tredimensionella analysmodell som Fairclough själv har utvecklat. Detta har att göra med att Faircloughs förhållningssätt är den mest utvecklade teorin bland alla kritiska diskursanalys-inriktningar (Winther Jørgensen & Philips, 2000, s. 66).

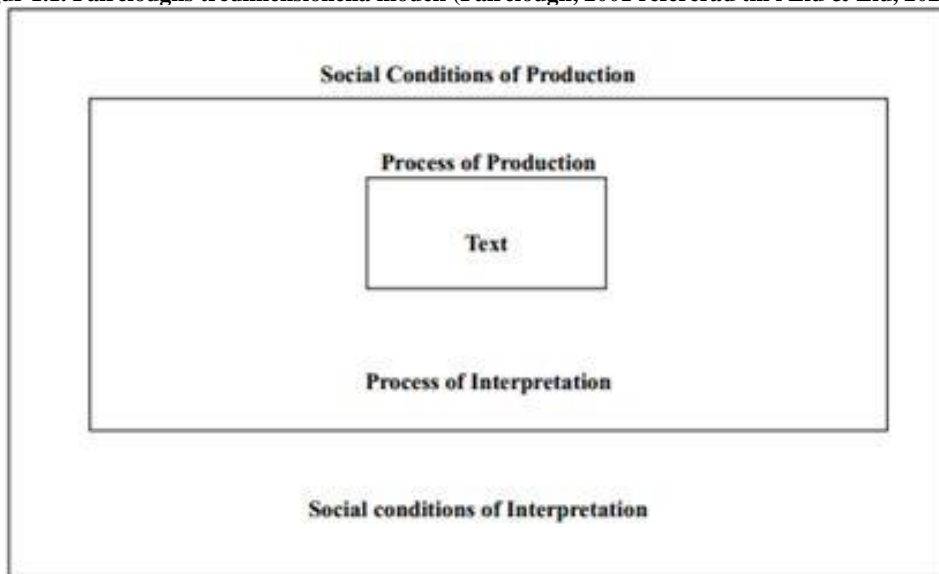
Fairclough brukar begreppet *diskurs* på två olika sätt; den både producerar och reproducerar, eftersom diskursen fungerar som en social praktik. Det centrala för Faircloughs kritiska diskursanalys är att diskurs producerar och reproducerar kunskap, identiteter och sociala relationer, och formas samtidigt av andra sociala strukturer och praktiker. Utöver att reproducera redan existerande sociala strukturer och praktiker, ifrågasätter diskursen också redan etablerade strukturer och praktiker genom att sätta ord för det som existerar utanför och kan därmed också förändra dessa (Ibid, 2000, s. 71–72).

När det kommer till att analysera diskurs föreslår Fairclough att man ska fokusera på två dimensioner: *den kommunikativa händelsen* och *diskursordningen*. Den förstnämnda innebär ett exempel på språkbruk och kan vara en intervju, ett tal, en tidningsartikel eller liknande. Den sistnämnda är summan av de diskurstyper som existerar och brukas inom en viss social institution eller en social domän. Diskurstyperna består av diskurser och genrer, där genre fungerar som ett språkbruk som konstituerar en del av en bestämd social praktik: intervjugenre, nyhetsgenre eller en reklamgenre. Inom *diskursordningen* existerar olika diskursiva praktiker genom vilken tal och skrift produceras och konsumeras eller tolkas inom sin bestämda domän (Ibid, 2000, s. 73).

3.1.1. Faircloughs tredimensionella modell

Fairclough har utvecklat en tredimensionell modell som kan användas vid empirisk forskning som berör kommunikation och samhälle. Språkbruk fungerar som en kommunikativ händelse och består av tre dimensioner:

Figur 1.1. Faircloughs tredimensionella modell (Fairclough, 2001 refererad till i Liu & Liu, 2020).

Text är den första dimensionen i den tredimensionella modellen. Den analyserar en texts egenskaper, som exempelvis vokabulär, grammatik, sammanhanget mellan satser som i sin tur skapar diskurser eller genrer ur ett lingvistiskt perspektiv. Utöver detta analyseras tal, bild eller en kombination av det visuella eller det skriftliga (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 74–75).

Diskursiv praktik (Process of Production / Process of Interpretation) är den andra dimensionen och inriktar sig på de produktions- och konsumtionsprocesser ur ett relationellt perspektiv till en text. Här analyseras de diskurser och genrer som textförfattaren producerar eller reproducerar i textskapandet och hur texten i sin tur mottas av en textmottagare, utifrån dennes tidigare kännedom kring ämnet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, 74–75).

Social praktik (Social Conditions of Production / Social Conditions of Interpretation) är den tredje dimensionen i modellen och inriktar sig på hur en text konstituerar den sociala världen. Här analyseras hur en texts lingvistiska egenskaper, dess tillhörande diskurs och genre reproducerar eller omformar en redan existerande

diskursordning – och i sin tur dess konsekvenser för individens världsuppfattning (Ibid, 2000, s. 74–75).

I uppsatsens resultatdel används textdimensionen i analysen av friskolornas profileringar, diskursiv praktik-dimensionen används för att analysera hur friskolornas profileringar skapar en eller flera diskurser. Social praktik-dimensionen används för att analysera hur svensklärarna antingen agerar som representanter eller förändringsaktörer för skolornas diskursiva praktiker. Hur lärarna positionerar sig själva gentemot de diskurser som skolorna producerar påverkas av deras habitus.

3.2. Habitus enligt Bourdieu

Enligt Pierre Bourdieu består det moderna samhället av fristående samhällssfärer, som exempelvis ekonomin, politiken, rätten, kulturen eller religionen. Med detta som bas analyserar Bourdieu vilka maktförhållanden som finns inom och mellan de olika samhällssfärerna utifrån tre nyckelbegrepp: fält (sfär), kapital och habitus (Engdahl & Larsson, 2016, s. 423). Bourdieus huvudintresse är att analysera hur ojämlikheter och dominans produceras och reproduceras, liksom det den kritiska diskursanalysen gör inom språkets bruk och funktion. Kapital syftar på de yttre resurserna som en individ har tillgång till, medan habitus syftar till det kroppsliga såväl som det mentala hos individen. Det innebär att habitus är individens sätt att gå, stå, tala, tänka och känna. Individens habitus kan således göra det svårare eller lättare att inta en position i de olika samhällssfärerna (fält). För att något ska klassas som ett fält eller inte, behöver det finnas andra individer som kan och ägnar sig åt att beskriva fältets aktörer och verksamheter samt bevarar dess produkter. Dessa produkter kan vara allt från konkreta föremål som uppfinningar eller museum till abstrakta fenomen som idéer eller teorier. Produkter innebär allt som är skapat av fältets aktörer och som kan bidra till fältets identitet (Engdahl & Larsson, 2016, s. 243–244).

Alla individer besitter en slags tyst kunskap, som tillkommit genom explicit och/eller implicit inläring, om hur saker ska gå till inom ett särskilt fält. Den miljö som individen växer upp i formar uppfattningen om världen, vilket således gör att dessa världsuppfattningar kan se väldigt olika ut från individ till individ. Inom varje fält finns det två olika perspektiv som är i ett ständigt samspel, nämligen aktörens

historia och fältets historia. Detta samspel blir särskilt tydligt när individer beträder ett fält som de är obekanta med, eftersom individen i fråga inte vet hur denne ska förhålla sig till eller bete sig utifrån aktörens historia – ett missanpassat habitus. Habitus sträcker sig även till individers socioekonomiska bakgrunder, som Bourdieu hävdar är: den övre klassen, medelklassen och den arbetande klassen. Denna klassindelning styrs inte nödvändigtvis enbart av de yttre resurserna (kapitalet), utan det är individens habitus som blir avgörande. Skillnaderna i individers habitus formas efter den livsstil som de utvecklar; vad de äter, val av yrke, partner eller bostad (Engdahl & Larsson, 2016, s. 246, 252).

3.3. Forskningsintervjun som metod

Samtalet är en grundläggande form av mänsklig interaktion. Genom samtalet är det möjligt att erfara andra människors känslor, åsikter, erfarenheter och utveckla kunskaper om deras sätt att förstå världen. Uppsatsens syfte är att granska hur svensklärare på friskolor med en tydlig profil utformar sin litteraturundervisning, och om det finns ett samband mellan friskolors profilering och svensklärares val av skönlitteratur. Därför är det av hög relevans att utgå från den kvalitativa forskningsintervjun, eftersom denna metod är intresserad av att förstå världen utifrån undersökningspersonens perspektiv och utveckla mening utifrån deras personliga erfarenheter. Forskningsintervjun fungerar som ett professionellt samtal där kunskap konstrueras mellan den som intervjuar och intervjupersonen utifrån ett visst tema eller ämne (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 15, 17–18).

Den som agerar intervjuare är den som bestämmer samtalets tema och hamnar därmed i en maktposition. För att kunskap ska kunna produceras med hjälp av forskningsintervjun, spelar forskningsetiken en viktig roll. Kunskapsproduktionen är beroende av den sociala relationen mellan intervjuaren och intervjupersonen. Det blir därför upp till intervjuaren att skapa en miljö där intervjupersonen känner sig fri och säker för att uttrycka sina världsföreställningar (Kvale & Brinkman, 2014, s. 20, 33). Några kritiska invändningar när det kommer till användandet av den kvalitativa forskningsintervjun är att den ofta ifrågasätts om den kan klassificeras som vetenskaplig. Detta motiveras med att resultatet är subjektivt och är inte generaliserbart, eftersom resultatet bygger på några få intervjupersoner. Kvale &

Brinkmann (2014) bemöter dessa kritiska invändningar med att metodens syfte inte är att söka generaliserbarhet, utan snarare överföra kunskap från en kontext till en annan – med hänsyn till den sociala kunskapens kontextualitet och heterogenitet. Det är studiens syfte som styr antalet nödvändiga intervjupersoner. Det är möjligt att uppnå ett hållbart forskningsresultat om intervjuaren ständigt kontrollerar och ifrågasätter uppnått resultat utifrån ett valideringsperspektiv (Kvale & Brinkmann, 2014, s. 210–213).

3.4. Urval

Det empiriska materialet innehåller intervjuer med sex yrkesverksamma svensklärare. Intervjuernas tidsåtgång varade mellan 30–60 minuter, beroende på hur utförligt respektive lärare besvarade intervjufrågorna. Samtliga lärare arbetar på olika friskolor med olika profiler. Det som skiljer informanterna åt är deras ålder, hur länge de har arbetat inom olika friskolekoncernerna och hur länge de har varit yrkesverksamma lärare. Informanternas olika egenskaper är tänkt att bidra till en bredare förståelse av vilka faktorer och tillvägagångssätt som påverkar svensklärares val av skönlitteratur i undervisningen samt i vilken utsträckning detta är möjligt att koppla till gymnasiefriskolornas profilbeskrivningar.

Uppsatsens informanter är följande:

Figur 1.2. Informanternas namn, arbetsplats samt tillhörande friskolekoncern i bokstavsordning.

Lärare	Gymnasiefriskola	Friskolekoncern
DBGY-Läraren	Drottning Blankas Gymnasieskola	AcadeMedia
Kitas-Läraren	Kitas Gymnasium	Kitas Utbildning AB
KLARA-Läraren	KLARA Teoretiska Gymnasium	AcadeMedia
LBS-Läraren	LBS Kreativa Gymnasiet	AcadeMedia
NTI-Läraren	NTI Gymnasiet	AcadeMedia
Yrkes-Läraren	Yrkesgymnasiet	ThorenGruppen

Valet av att namnge informanterna som ” [namn på friskola] -Läraren”, är delvis på grund av att informanternas kön är irrelevant för uppsatsen, och delvis på grund av att underlätta läsningen i resultatavsnittet. Med ” [namn på friskola] -Läraren ” minskar risken att läsaren blandar ihop informanternas namn och kan enkelt koppla ihop rätt namn med rätt friskola. Detta val har även att göra med den sekretess som informanterna blivit lovade. Sammantaget kontaktades 34 yrkesverksamma svensklärare som arbetar på olika friskolor belägna i Västra Götalandsregionen. Dessa kontaktades genom e-post, vars e-postadresser fanns tillgängliga på varje friskolas officiella hemsida. Av dessa svensklärare som kontaktades, tackade sex svensklärare ja, åtta svensklärare tackade nej, främst på grund av tidsbrist, och resterande svarade inte alls.

Intervjuerna är semi-strukturerade, vilket ger informanterna stort utrymme att tala kring intervjufrågorna och ämnesområdet. Justesen & Mik-Meyers (2011) definition av semi-strukturerade intervjuer är en intervjuguide som innehåller övergripande teman och huvudfrågor, dock med utrymme för eventuella avvikelser vid det faktiska intervjutillfället (Justesen & Mik-Meyer, 2011, s. 46–47). Intervjuguiden tar avstamp från uppsatsens två frågeställningar och innehåller utrymme för avvikelser, med hänsyn till att informanterna arbetar på olika friskolor med olika profiler (bilaga 9.1.). Avvikelse kan exempelvis vara fall där intervjupersonen tar upp andra, oväntade men intressanta, tankar inom ämnesområdet men också fall där ytterligare delfrågor ställs om informanten ger otillräckliga svar (Ibid, 2011, s. 47). Informanterna fick inte ta del av intervjufrågorna innan intervjutillfället. Detta var för att i största möjliga mån garantera att informanternas tankar, åsikter och erfarenheter var autentiska.

Som tidigare nämnts i detta avsnitt, fungerar intervjun som en metod för att förstå världen från undersökningspersonens perspektiv och utveckla mening utifrån deras personliga erfarenheter. Risken finns dock att det som framkommit under intervjutillfällena inte är faktiska utsagor, utan snarare utsagor om hur informanterna önskar att framställa sig själv. För att minimera denna risk, transkriberades intervjuerna ordagrant för att i analysarbetet komma åt själva innehållet i informanternas utsagor – med hjälp av kritisk diskursanalys (Jfr Kvale & Brinkmann, 2014, s. 298). Intervjuerna bastranskriberades, eftersom det intressanta för uppsatsen

är vad som har sagts och inte hur enskilda ord har uttalats eller dylikt (Jfr Norrby, 2014, s. 99–100).

3.5. Etik

När forskningen involverar informanter eller försökspersoner, är det av allra största vikt att informanterna skyddas från eventuella skador eller kränkningar i deras medverkande i forskningen (Vetenskapsrådet, 2017, s. 12). Ungefär en vecka innan intervjutillfällena, fick alla informanter en samtyckesblankett som först skickades med e-post. Vid själva intervjutillfället fick informanterna en fysisk kopia och ett muntligt förtydligande. Särskild betoning lades på att deltagandet är fullt frivilligt och att deltagandet kunde återkallas närsomhelst om informanten önskade det. Samtyckesblanketten som informanterna fick skickade till sig genom e-post och fick vid intervjutillfället, innehåller information om undersökningens syfte, vilka personuppgifter som behandlas, vart deras personuppgifter förvaras och hur länge, att intervjutillfället ljudinspelas för transkription och analys samt att informanterna är garanterade anonymitet genom pseudonymisering. Samtyckesblankettens utformning och innehåll är i enlighet med Vetenskapsrådets krav och råd (Jfr Ibid 2017, s. 27) samt Högskolans Väst riktlinjer.

4. Resultat

I detta avsnitt presenteras den analys som gjorts på friskolornas profileringar, som kompletteras av intervjuerna med de sex informanterna: DBGY-Läraren, Kitas-Läraren, KLARA-Läraren, LBS-Läraren, NTI-Läraren och Yrkes-Läraren. Varje friskola presenteras för sig och analyseras utifrån Faircloughs tredimensionella analysmodell: text, diskursiv praktik och social praktik, där social praktik kompletteras av Bourdieus habitusbegrepp. Analysen ämnar att besvara uppsatsens frågeställningar:

- På vilket sätt framhäver friskolor sina profileringar?
- Hur relaterar svensklärare sina val av skönlitteratur till friskolans profil?

Innan analysresultatet presenteras, är det av vikt att klargöra att alla friskolornas profileringar innehåller diskurser som på olika sätt ingår i en marknadsföringsgenre och en narrativ genre. Detta beror på att friskolorna använder sig av ett konsekvent positivt språk för att framhäva sina unika egenskaper gentemot andra friskolor. Genom att friskolornas profileringar endast understryker sina fördelar och utmärkande egenskaper, syftar profileringen till skapa en attraktiv bild av friskolan för att locka potentiella elever. I resultatet hänvisas tolkningar utifrån ”läsarens perspektiv”, där läsaren i detta fall innebär en potentiell elev. Friskolornas profileringar ingår i en utbildningsdiskursordning, eftersom studieorienterade diskurser blandas med identitetsdiskurser. I denna kontext, kan lärarna fungera som antingen representanter eller förändringsaktörer för hur friskolornas diskursiva praktiker upprätthåller eller förändrar diskursordningen. Hur lärarna positionerar sig själv i relation till detta påverkas av deras habitus. En stor utmaning med Faircloughs kritiska diskursanalys är otydligheten kring gränsen mellan analysen av diskursiva praktiker och analysen av den sociala praktiken. Detta kan i sin tur försvåra valet av passande sociologiska teorier (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, s. 93). Å andra sidan möjliggör detta en mer öppen tolkning av den kritiska diskursanalysen och således en flexiblare användning, vilket har gjorts i detta fall.

4.1. Drottning Blankas Gymnasieskola

Drottning Blankas Gymnasium, DBGY, är en del av friskolekoncernen AcadeMedia och har 30 skolor i Sverige. Skolans namn inspirerades av den belgiska grevinnan Blanche af Nemur, gift med kung Magnus Eriksson, som var känd för sin klokhed och inflytande. Skolan valde namnet för att signalera mod, självkänsla, lojalitet, jämställdhet och rättrådighet (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.a). DBGY strävar efter att alla deras elever och personal ska nå upp till sin fulla potential genom personligt engagemang, vilket DBGY anser vara nyckeln till framgång i livet (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.b). Skolan värnar om sin närmiljö och omvärld, och därför präglas DBGY-skolorna av ett globalt perspektiv (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.d).

Text

Drottning Blankas Gymnasieskola inleder sin profilering med följande mening: ”Det är viktigt för oss att det går bra för dig!” (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.b). Genom att inleda med den här meningen signalerar skolan att deras elever är i centrum av verksamheten och att skolan har ett särskilt engagemang för sina elevers välbefinnande. Profileringen bygger på tre nyckelsatsningar som, enligt DBGY, gör att eleverna uppnår framgång: *mental träning*, *engagemang* och *internationalisering*.

Mental träning, syftar till att stärka eleverna som individer och är integrerad i skolans identitet. ”Det är vår övertygelse att ditt lärande och din mentala styrka hänger tätt samman” (Ibid, u.å.c). Genom att hävda att mental styrka är sammankopplat med lärandet, understryker skolan hur viktig satsningen är för elevernas studieresultat och en positiv framtid. Nyckelsatsningen engagemang, fungerar som en treårig plan för att utveckla elevernas engagemang på en personlig, lokal och global nivå. Detta anser DBGY formar eleverna till medvetna och engagerade individer som avslutar sina studier med en omfattande kunskap om sin omvärld, som gör att de kan inta en position i den internationella arbetsmarknaden (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.d). Nyckelsatsningen internationalisering realiseras genom engagemangssatsningen och fungerar som ett sätt att förkroppsliga DBGY:s intention

om att ett internationellt perspektiv ska genomsyra verksamheten (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.e).

Vidare betonar DBGY att en stark gemenskap är viktigt för skolan, där samarbetet och en ömsesidig respekt mellan skolpersonal och elever är centrala. DBGY har utformat tydliga riktlinjer om vilka förväntningar skolan har på både elever och lärare. Eleverna förväntas att visa intresse och ta ansvar för sin utbildning, men också visa hänsyn till kamrater och skolpersonal. Lärarna förväntas att vara kreativa och vägleda sina elever, visa intresse för sina elever och ha höga förväntningar samt lyssna och stötta eleverna (Ibid, u.å.d). Detta insinuerar ett holistiskt perspektiv på utbildningen där vägen till elevernas framgång skapas av eleverna själva och tillsammans med lärarna.

Diskursiv praktik

DBGY profilerar sig huvudsakligen genom en gemenskapsdiskurs, där samarbete mellan elever och skolpersonal anses vara kärnan för framgång. Gemenskapsdiskursen återspeglas i skolans värdeord som ansvar, respekt och ömsesidighet, som också genomsyrar skolans riktlinjer (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.d). Skolans tre nyckelsatsningar upprätthåller också gemenskapsdiskursen, eftersom de understryker viken av samarbete och engagemang för att eleverna ska ”nå upp till sin fulla potential” (Ibid, u.å.b). Nyckelsatsningarna fungerar även som element för att skapa en studieorienterad diskurs, då skolan arbetar med att få eleverna delta i olika projekt samt arbetar med utomstående aktörer som ska hjälpa eleverna bygga upp ett internationellt kontaktnät. Detta konkretiseras genom följande citat: ”Efter tre år hos oss är du förberedd, engagerad och certifierad för att söka utbildningar och arbete utanför Sveriges gränser!” (Ibid, u.å.e). Denna målsättning belyser skolans ansvar och ambition att forma eleverna till världsmedborgare och förbereda dem för vidare studier.

Förutom ovannämnda diskurser kommunicerar DBGY en globaliseringsdiskurs genom beskrivningen: ”Skolan för dig som är nyfiken på världen” (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.e). Detta innebär att skolan uppmuntrar eleverna att vara nyfikna både i och utanför klassrumssammanhang, genom att erbjuda internationella utbyten som ytterligare ett sätt att vidga elevernas perspektiv på omvärlden. Detta signalerar

att DBGY har en inkluderande inställning gentemot mångfald och mångkulturalitet, som samtidigt ska berika elevernas lärande.

Social praktik

DBGY:s profilering består av en globaliseringsdiskurs, en studieorienterad diskurs och en gemenskapsdiskurs. DBGY-Läraren identifierar sig främst med gemenskapsdiskursen och baserar detta på skolans motto: ”Det är viktigt för oss att det går bra för dig!” (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.a). Gemenskapsdiskursen återspeglas i skolans tre nyckelsatsningar, varav DBGY-Läraren anser att engagemangssatsningen syftar på lärarnas sätt att bemöta eleverna. DBGY-Läraren tolkar att engagemangssatsningen i första hand riktar sig mot skolpersonalen och hur man som vuxen ska förhålla sig till eleverna, snarare än att eleverna ska utveckla och upprätthålla ett visst engagemang. Nyckelsatsningen mental träning, som fungerar som ett sätt att upprätthålla gemenskapsdiskursen, har varit svår att integrera på ett meningsfullt sätt som en del av skolans rutiner. Men även om satsningen lagts på is kvarstår elevernas behov av att känna ett välmående, vilket gör att det är upp till lärarna att på egen hand skapa en klassrumsmiljö som är stöttande och respektfull. DBGY-Lärarens uppfattning är att skolans lärare är personligt engagerade i eleverna, vilket tyder på ett starkt gemensamt habitus i den aspekten. Upprätthållandet av gemenskapsdiskursen åligger främst lärarna, eftersom det inte förekommer ett aktivt arbete kring nyckelsatsningen från resten av skolverksamheten. DBGY-Läraren ser det som sin främsta uppgift att förbereda eleverna för livet och för vidare studier:

Det kan handla om att förmedla hur man förväntas skriva akademiskt men också *nåt* slags bildningsuppdrag. Litteratur blir ju väldigt centralt eller för mig i alla fall... För mig är det viktigt att dom har... Dom känner att dom har fått med sig saker från svenskan. Att dom har fått möta *sånt* som dom förväntas möta. Men också försöka skapa någon form av intresse och så hos eleverna att läsa något som dom inte skulle läsa annars.

DBGY-Läraren planerar sina litteraturval i enlighet med kursplanerna. I Svenska 1 läggs fokus på att etablera läsvanor hos eleverna och skapa läsupplevelser, eftersom eleverna har olika läsvanor från grundskolan eller hemifrån. I Svenska 2 är det fokus på litteraturhistoria, som syftar till att eleverna ska få en större förståelse för världen

eller få insikter om människans utveckling. I Svenska 3 får eleverna träna på att utveckla diskuterande och analyserande färdigheter genom utforskandet av allmänmänskliga teman i litterära verk. Genom att DBGY-Läraren anpassar sina litteraturval efter svenskämnets kursplaner, praktiserar DBGY-Läraren en studieorienterad diskurs. I ämnesplanen för svenskämnet ska eleverna få ta del av internationella skönlitterära verk såväl som skönlitterära verk från andra kulturer (Skolverket, u.å.). Detta har DBGY-Läraren tolkat genom att använda sig av utdrag från ett afrikanskt skönlitterärt verk i Svenska 2. Syftet med utdraget har varit att belysa olika perspektiv på världen och utforska maktbalanser mellan olika länder och grupper. Utöver detta har det inte förekommit läsning av fullständiga litterära verk som kategoriseras som "icke-västerländska" i DBGY-Lärarens undervisning. Det beror på att skolan endast har ett sortiment av skönlitteratur från Europa och Nordamerika. DBGY-Läraren upplever även att det är svårt att uppfylla ämnesplanens förväntan om en omfattande litteraturundervisning på grund av tidsbrist.

DBGY-Läraren menar att det inte finns en uttalad målsättning på skolan att eleverna ska få möta andra kulturer utanför landets gränser, trots att skolan profilerar uttrycker det motsatta (Drottning Blankas Gymnasieskola, u.å.e). I stället blir det helt upp till läraren själv att inkludera sådana aspekter, enligt DBGY-Läraren, vilket understryker ett mycket svagt framträdande av globaliseringsdiskursen. DBGY-Läraren berättar att litteraturundervisningen tidigare försumrades på grund av bristande engagemang från lärarna, men att detta har förbättrats sedan hen började på skolan. DBGY-Läraren har aktivt arbetat för att återuppliva kollegornas engagemang och haft som målsättning att eleverna ska läsa minst ett skönlitterärt verk per termin, eftersom litteraturen har en positiv inverkan på lärandet. Att eleverna inte får ta del av skönlitteratur från andra världsdelar, resonerar DBGY-Läraren på följande sätt:

För att det inte finns på skolan sen innan då. För att nej... Jag tror att det är nästa steg. Vi har precis fått igenom att börja köpa in saker. Fått mer inflytande över det och då har inte det varit fokus riktigt än. Men jag hoppas att det kommer att bli det i högre grad.

DBGY-Lärarens engagemang och kunskap om litteraturundervisningen, symboliserar ett betydande kulturellt kapital inom det akademiska fältet. Denna typ av kapital betraktas som något eftersträvansvärt för individer som verkar inom samma fält, och

har sannolikt spelat en roll i att DBGY-Läraren ensam kunde påverka kollegorna till det bättre.

Sammanfattningsvis, relaterar DBGY-Läraren sina skönlitterära val i liten utsträckning till skolans profilering. Den bristande representationen av icke-västerländsk litteratur och att det inte framgår om DBGY-Läraren problematiserar detta med elevgrupperna, krockar med den internationella delen av skolans profilering. DBGY-Läraren förankrar visserligen litteraturvalen i ämnesplanens syfte och centrala innehåll, för att förbereda eleverna inför vidare studier eller kommande yrkesliv. Vidare försöker också DBGY-Läraren hitta litteratur som kan bidra till läsoplevelser, vilket insinuerar att väcka engagemang hos eleverna. Även om detta överensstämmer med delar av DBGY:s profilering, hävdar ändå profileringen att ett internationellt perspektiv genomsyrar elevernas utbildning. Det råder därmed en diskrepans mellan målsättningen att eleverna ska få ta del av andra kulturella perspektiv utanför Sveriges gränser och svenskundervisningens bristande representation av icke-västerländsk litteratur.

4.2. Kitas Gymnasium

Kitas är en del av friskolekoncernen Kitas Utbildning AB, som har tre skolor i Göteborgsområdet. Kitas filosofi är att gymnasiet ska vara en trygg, stimulerande och kreativ plats, med fokus på lärande. En central del i skolans profilering är ett koncentrerat och tidseffektivt skolschema utan ”onödigt långa raster eller håltimmar” (Kitas, u.å.b). Detta tidseffektiva skolschema är en del av Kitas vision om att vara det gymnasium som elitidrottare väljer, eftersom skolan möjliggör att eleverna kan satsa på både studier och idrott (Kitas, u.å.c).

Text

”Som vilket gymnasium som helst, fast för elitidrottare. Kitas är inget idrottsgymnasium, vi driver ingen träning under skolans flagg och vi schemalägger inte elitidrottssatsning för våra elever” (Kitas Gymnasium, u.å.c). Klargörandet i att Kitas inte är ett *idrottsgymnasium* utan ett *gymnasium för idrottare*, framhäver att Kitas primära fokus ligger i att erbjuda en kvalitativ utbildning där idrottande elever

får utrymme att både praktisera sin idrott samtidigt som de garanteras att bli väl förberedda inför vidare studier.

Vi tycker att man ska utnyttja sin tid så effektivt som möjligt. Med den koncentrerade skoldagen går ingen tid till onödigt långa raster eller håltimmar. Resultatet blir att våra elever får mer tid som de kan ägna åt studier, ett specialintresse som en idrott eller till den återhämtning som är nödvändig för att man ska kunna studera effektivt (Kitas, u.å.b).

Genom att Kitas lyfter fram att det koncentrerade skolschemat säkerställer att eleverna får tid över till idrottsaktiviteter, förstärker Kitas idén om att vara ett gymnasium för idrottare och inte ett idrottsgymnasium. Kitas betonar även vikten av en trygg skolmiljö för att eleverna ska kunna lyckas med sina studier: ”Små skolor ger en bättre sammanhållning mellan eleverna och en god kontakt mellan lärare och elev” (Kitas Gymnasium, u.å.b). Detta skapar en tanke hos läsaren om att man som elev på Kitas kan förvänta sig mer uppmärksamhet och individuella anpassningar. För att säkerställa en högkvalitativ utbildning har Kitas prioriterat att införskaffa ”utrustning som man kan tänkas behöva för att genomföra en utbildning av hög kvalitet” (Ibid, u.å.a). Denna utrustning består av ”nyrenoverade lokaler”, ett nybyggt och modernt kemi- och biologilab”, ”språklab” och ”ett nytt, fräscht och omfattande bibliotek” (Ibid, u.å.a). Användningen av verbet ”kan” uttrycker dock en osäkerhet om utrustningen faktiskt bidrar till en hög kvalitet, på så sätt överlämnar Kitas till läsaren att bedöma om utrustningen ger en högkvalitativ utbildning. Kitas betonar att eleverna ska få ”en chans att komma ut i världen” (Ibid, u.å.b) efter avslutade studier, genom språkstudier och möjligheter till högskolestudier utomlands. Detta ger Kitas profilering ett internationellt perspektiv, eftersom Kitas utbildning öppnar upp för internationella utbildnings- och karriärmöjligheter.

Diskursiv praktik

Kitas profilering som riktar sig främst till elitidrottare skapar en idrottsdiskurs, samtidigt som en studieorienterad diskurs skapas genom Kitas konkretiserande av hur skolan gynnar dessa elever:

Vi tycker att det viktigaste med gymnasiet är att få lära sig saker, och att vägen dit ska vara både stimulerande och kreativ. Det är därför vi har koncentrerat schemat och ger dig som elev möjligheten att själv styra och ta ansvar (Kitas, u.å.b).

I ovanstående citat framgår ett tydligt ”vi”, som visar att detta endast är Kitas åsikt om gymnasiet funktion och syfte. Detta ”vi” återkommer på flera andra ställen i Kitas profilering. Utöver detta starka ”vi” hänvisar Kitas återupprepade gånger att de är en liten skola och det kan se ut på följande sätt: ”Små skolor ger en bättre sammanhållning mellan eleverna och en god kontakt mellan lärare och elever” (Kitas Gymnasium, u.å.a). Det ger läsaren intrycket av att små skolor är generellt bättre på att skapa utrymme för gemenskap än större skolor, något som skapar en gemenskapsdiskurs. Kitas erbjuder en mängd olika språk som deras elever kan studera, vilket Kitas kan använda som ett sätt att framhäva att deras utbildning innehar ett globalt perspektiv och främjar en kulturell mångfald (Ibid, u.å.b). Detta skapar en globaliseringsdiskurs.

Språket i profileringen är informativt och har en positiv ton. Språket inkluderar läsaren genom ett direkt tilltal, ”du” och ”dig”. Språkbruket syftar till att locka läsaren genom att framhäva många fördelarna med att vara elev på Kitas. Vidare lyfter Kitas sitt centrala läge och möjligheter till goda pendlingsförbindelser och gör detta genom att måla upp en stimulerande bild av skolans näromgivning ”direkt utanför [skol]porten kan man njuta av stadens puls med cafeer [sic!] och affärer” (Kitas, u.å.a).

Social praktik

Kitas profilering består av en idrottsdiskurs, en studieorienterad diskurs, en gemenskapsdiskurs och en globaliseringsdiskurs. Dock identifierar sig Kitas-Läraren främst med den del av profileringen som innehar en gemenskapsdiskurs, där trivsel och att förbereda eleverna inför högskolestudier betonas. Kitas-Läraren tror inte att profileringen genomsyrar undervisningen eller lärarnas arbetssätt, eftersom Kitas profilering inte är något som explicit talas om:

Vi har inte så visionära konferenser utan mer att hantera det som vi måste hantera på skolan, liksom betygskonferenser eller elevvårdskonferenser och den typ av konferenser. Men sällan

nån typ av: vad vill vi med Kitas? Vad är vår filosofi? Hur ska den genomsyra alla olika ämnen? Det är nog en anledning till att vi inte pratar om det i ett annat syfte än marknadsföringssyfte... Jag arbetar ju efter det som står och ser det på mina kollegor att dom också gör trots att vi inte pratar om det.

Att skolans profilering inte är något som pratas om, tror Kitas-Läraren har att göra med att profileringen innehåller generella beskrivningar om hur en skola förväntas att vara. Med detta påstående, signalerar Kitas-Läraren ett habitus som starkt överensstämmer med det habitus som genomsyrar Kitas profilering. Personalen på Kitas har förmodligen så pass lika värderingar, att det är varför det inte finns något behov av att explicit diskutera Kitas profilering och hur den ska fungera i praktiken.

Kitas-Läraren har en mångfacetterad syn på sin roll som lärare och svenskundervisningens syfte. Kitas-Läraren anser att en viktig del är att förbereda eleverna inför kommande studier och en annan viktig del är att väcka ett läsintresse hos eleverna samt visa dem litteraturläsningens positiva aspekter. Med litteraturen kan eleverna reflektera över universella teman som ständigt varit närvarande genom olika tider och därmed utveckla en djupare förståelse för både mänskliga erfarenheter och syn på omvärlden.

Kitas-Läraren uttrycker följande om sin litteraturundervisning:

Skapa någon form av referensram... Om dom läser samma bok så kan man alltid hänvisa till det att... Som i den här boken kan vi se långt senare för då vet man att eleverna fått ta del av en och samma berättelse. Det är rätt svårt nu för tiden när vi lever i det här väldigt fragmentiserade medieklimatet... Även om du hänvisar till något stort som typ *Harry Potter* eller *Game of Thrones* så finns det kanske fortfarande elever som kanske inte förstår. Så det är något tacksamt att ha med i undervisningen.

Genom att eleverna får ta del av gemensamma läsoplevelser, kan Kitas-Läraren skapa ett dynamiskt diskussionsklimat där de kan dela tankar och känslor som väckts under läsningen. Kitas-Läraren har ämnesplanen i åtanke när det kommer till att välja skönlitteratur. Eftersom Svenska 2 fokuserar mycket på litteraturhistoria, undviker Kitas-Läraren att välja klassisk skönlitteratur i Svenska 1 och väljer i stället modern ungdomslitteratur som kan skapa läsoplevelser. I årskurs 3 förekommer skönlitteratur som kräver mer analytiska förmågor från eleverna. Kitas-Lärarens

litteraturundervisning kan därför ses som ett praktiserande av gemenskapsdiskursen och den studieorienterade diskursen. Vidare reflekterar Kitas-Läraren över att hens tidigare utbildning huvudsakligen har präglats av ett västerländskt perspektiv, som resulterat i kunskapsluckor när det gäller litteratur från andra delar av världen, som Asien, Latinamerika eller Afrika. Det innebär att det ibland förekommit noveller från andra delar av världen, men nästan aldrig hela romaner i undervisningen. Väl medveten om sina kunskapsluckor, försöker Kitas-Läraren göra eleverna medvetna om att litteraturundervisningen och litteraturhistorien domineras av ett västerländskt perspektiv och vikten av att problematisera detta. Reflektionen kring den bristande representationen av icke-västerländsk litteratur och kritiken mot det västerländska perspektivets dominans i undervisningen, skapar paradoxalt nog ett praktiserande av globaliseringsdiskursen.

Vi har många idrotts elever så kanske jag väljer saker som jag tror kan intressera idrotts elever. Men det gör jag nog inte utan det mer vanlig svenska då. Det är ju inte samma som... kanske LBS... Men mer media då och mycket spel. Men här så kör jag nog det vanliga som vi pratat om.

Ovanstående citat visar att idrottsdiskursen inte förekommer alls i Kitas-Lärarens undervisning. Kitas-Läraren förklarar att hen i stället baserar sina val efter skolans utbud, personliga intresse och kunskaper, ämnesplanens krav och riktlinjer. Men om Kitas hade haft en tydligare profilering som exempelvis LBS Kreativa Gymnasiet, hade Kitas-Läraren förmodligen hade övervägt att anpassa undervisningen därefter.

Sammanfattningsvis, relaterar Kitas-Läraren sina skönlitterära val i stor utsträckning till skolans profilering. Det sker genom Kitas-Lärarens fokus på att välja skönlitteratur i enlighet med ämnesplanens syfte och centrala innehåll, skapa gemensamma läsoplevelser och försöka utveckla elevernas analytiska förmågor, som båda blir ett slags konkretiserande av profileringens fokus på att förbereda eleverna inför vidare studier och stärka gemenskapen. Avsaknaden av idrottsdiskursen i det här sammanhanget kan uppfattas som rimlig, eftersom Kitas inte är ett faktiskt idrottsgymnasium utan ett gymnasium för idrottare. Det hade dock varit intressant att ta reda på *hur* en idrottsdiskurs skulle kunna återspeglas i val av skönlitteratur till svenskundervisningen.

4.3. KLARA Teoretiska Gymnasium

KLARA Teoretiska Gymnasium, KLARA, är en del av friskolekoncernen AcadeMedia och har elva skolor i Sverige. KLARA profilerar sig som ett hållbart och internationellt gymnasium där frågor inom hållbarhet, klimatsmarthet och medvetenhet spelar en viktig roll. KLARA har utöver detta en starkt fokus på att vara högskoleförberedande och har därför ett nära samarbete med olika högskolor och universitet (Ibid, u.å.a).

Text

KLARA profilerar sig som ett högskoleförberedande gymnasium som genomsyras av ett hållbart och internationellt perspektiv. KLARA:s ambition är att eleverna inte bara ska utveckla goda akademiska kunskaper, utan också utvecklas som individer och få möjligheter att bli engagerade i nationella och internationella projekt (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.b).

Vi är skolan för elever med höga ambitioner, som vill utvecklas och komma vidare i livet. Vi strävar efter att ge våra elever de bästa förutsättningarna för att studera vidare efter gymnasiet (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.b).

Detta citat fungerar som en tydlig markör i KLARA:s identifiering som en ambitiös och framåtsträvande skola. Citatet kan också insinuera en uppmuntran till eleverna att vara initiativtagarna i det egna lärandet. Skolan har även nära samarbeten med olika högskolor och universitet. Detta syftar förmodligen till att underlätta övergången mellan gymnasiestudier och universitetsstudier, och samtidigt öka elevernas intresse och förståelse för vidare studier (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.a).

Utöver fokuset på att vara högskoleförberedande, strävar KLARA efter engagera eleverna i klimat- och hållbarhetsfrågor, genom att eleverna får ta del av olika projekt och aktiviteter som är kopplade till FN:s globala mål. Förutom att FN är en delkomponent i KLARA:s hållbara profilering, är FN också en delkomponent i den internationella profileringen. Utöver detta arbetar KLARA med internationella utbyten med andra skolor runtom i världen, som bidrar till att öka elevernas förståelse

för andra kulturer och således bli förberedda i att orientera sig i en globaliserad värld (Ibid, u.å.a).

KLARA uppvisar en medvetenhet kring sitt starka fokus på studier, vilket kan förklara varför följande citat inkluderas i profileringen: ”Men allt handlar inte om studier, du kommer också att växa som person, bli utmanad och inspirerad och bygga upp ditt självförtroende” (Ibid, u.å.b). Skolan exemplifierar inte vilka tillvägagångssätt som ligger till grund för den personliga utvecklingen, men att det finns en önskan att deras elever ska trivas och utveckla goda relationer till både skolpersonal och andra elever. Möjligtvis indikerar KLARA att gemenskapen kan vara en bidragande faktor i detta, men även skolans olika aktiviteter och den internationella och hållbara profileringen.

Diskursiv praktik

Vi vill ge dig den bästa förberedelsen inför vidare studier på högskola och universitet. Hos oss kommer du lära dig vetenskapligt skrivande, olika former av argumentationsteknik och när det är dags för gymnasiearbetet i årskurs tre har vi ett arbetssätt som liknar det du kommer att möta på universitetet (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.a).

Ovanstående citat visar att KLARA profilerar sig främst utifrån en studieorienterad diskurs, eftersom skolan har ett starkt fokus på vara högskoleförberedande och att skolan räknar med att alla deras elever kommer att välja vidare studier. Att KLARA framhäver att de har nära samarbeten med olika universitet och högskolor kan fungera som ett sätt att förkroppsliga den studieorienterade diskursen.

Andra betydande diskurser för KLARA:s profilering är hållbarhetsdiskursen och globaliseringsdiskursen. Hållbarhetsdiskursen återspeglas i skolans engagemang för hållbarhetsfrågor genom att eleverna på KLARA arbetar på olika sätt för att främja hållbar utveckling under hela deras gymnasietid (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.a). Genom att engagera och uppmuntra eleverna till ett ansvarstagande i samhällsutvecklingen, menar KLARA att det bidrar till att eleverna utvecklas på ett personligt plan såväl som på ett akademiskt plan.

Globaliseringsdiskursen återspeglas i KLARA:s internationella profilering och skolans strävan att göra deras elever till världsmedborgare. Konkretiserandet av denna diskurs sker genom internationella projekt och utbyten, som ska syfta till att eleverna breddar sina perspektiv och därmed får en ökad förståelse för omvärlden och andra kulturer. Det förekommer även en annan diskurs, nämligen framtidsdiskursen:

Att välja gymnasium är ett avstamp, en resa mot den du vill vara och vad du vill arbeta med. Vi vill rusta dig för en värld av möjligheter där du med din kunskap, ditt engagemang och ditt driv kan göra skillnad (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.a).

KLARA beskriver gymnasievalet som en avgörande del i elevers identitetsskapande och framtida yrkesliv. Förutom att KLARA förbereder eleverna inför högskolestudier, antyder KLARA att skolans hållbarhetsdiskurs och globaliseringsdiskurs främjar den personliga utvecklingen hos eleverna. I sin profilering simulerar KLARA en samtalsdiskurs, eftersom det sker en personifiering av skolan, ”vi”, och läsaren, ”du” och ”dig”. Läsaren blir inkluderad och engagerad i en gemenskap som gör det lättare att ta emot profileringens budskap. Men denna inkludering är inte helt genuin, eftersom profileringen ställer ett implicit krav på läsaren: ”Vi är skolan för elever med höga ambitioner, som vill utvecklas och komma vidare i livet” (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.b). Detta leder till en paradox då läsaren initialt blir inkluderad i en sorts gemenskap, samtidigt som det existerar implicita krav för att få fortsätta vara en del av gemenskapen. De egenskaperna som nämns i citatet skapar en personlig kvalitetsdiskurs. Om läsaren anser sig vara en individ som ”vill komma vidare i livet” med höga ambitioner, väntar en trivsamt miljö, goda relationer och en mångfacetterad personlig utveckling.

Social praktik

KLARA:s profilering genomsyras av en studieorienterad diskurs, hållbarhetsdiskurs, globaliseringsdiskurs, framtidsdiskurs och en personlig kvalitetsdiskurs. När det kommer till KLARA:s starka fokus på hållbarhet och globalisering, är inte detta något som KLARA-Läraren personligen brinner för, men anpassar sitt förhållningssätt med tanke på skolans profilering. Ett exempel på hur KLARA-Läraren anpassar sin svenskundervisning är att hen försöker integrera FN:s globala mål i olika

undervisningsmoment. Vidare har alla klassrum på skolan namn efter dessa globala mål. Detta visar hur KLARA praktiserar både hållbarhetsdiskursen och globaliseringsdiskursen.

För KLARA-Läraren består svenskämnet av två huvudkomponenter: språk och litteratur. KLARA-Läraren anser att skönlitteraturen fungerar som ett bra verktyg för att stärka elevernas läs- och skrivförmåga, men även för att eleverna ska få en förståelse för människans liv, tankar och känslor genom historien och koppla det till samtiden. Vidare tycker KLARA-Läraren att litteraturen gör det möjligt att väcka diskussioner om både komplexa och viktiga ämnen, som livsfrågor, jämställdhetsfrågor och samhällsfrågor och hur detta påverkar på individnivå. Detta fungerar som ett praktiserande av den personliga kvalitetsdiskursen. KLARA-Lärarens ambition är att eleverna ska bli skickliga talare och skribenter inför framtida studier. Följande citat visar hur framtidsdiskursen praktiseras:

Vi är väldigt tydliga med detta när eleverna börjar här att målet för er som går här, vi förväntar oss att man ska vilja plugga vidare. Komma vidare liksom. Vi är inte här bara för att ... Eller man är här för att det är trevligt också men ska komma i väg och bli väl förberedd för kommande studier. Men vi försöker ändå upprätthålla detta och liksom vara seriösa och ha ett tydligt fokus så att det ska skapa nån slags känsla här och sitta i väggarna. Men vi vill inte rucka på det och bli liksom *så här*... Det ska inte vara en förvaringsplats under 3 år.

Att eleverna ska tänka på framtiden och vilja studera vidare förmedlas tidigt av KLARA-Läraren och kollegorna. Citatet visar att det finns en överenskommelse mellan lärarna, eftersom de gemensamt arbetar och planerar undervisningen därefter för att denna tanke ska bli en norm på KLARA. Lärarnas samarbete kring detta, har förmodligen att göra med att de alla har en liknande akademisk bakgrund, vilket formar uppfattningen om utbildningens värde. Det blir därmed naturligt att lärarnas gemensamma habitus överensstämmer med KLARA:s fokus på högskoleförberedande studier.

KLARA-Läraren är medveten om att det finns elever som börjar på skolan som inte är lika förberedda på vidare studier och får det en aning svårare att ta sig framåt. Men trots denna medvetenhet kvarstår målsättningen, och om dessa elever får något särskilt stöd för att ta sig framåt förmedlas inte heller av KLARA-Läraren. Detta visar

ett praktiserande av den studieorienterade diskursen, den personliga kvalitetsdiskursen och återigen framtidsdiskursen. Profileringen ”vi är skolan för elever med höga ambitioner” (KLARA Teoretiska Gymnasium, u.å.b), kan därmed tolkas som exkluderande för elever som inte delar samma ambitionsnivå och på så vis uppfattas som elitistisk. Elever på KLARA som uppvisar svårigheter eller inte delar den ambitionsnivå som profileringen lyfter, tyder på att dessa elever har ett missanpassat habitus i det här sammanhanget. Det innebär således att KLARA:s profilering implicit riktar sig till elever med en starkare socioekonomisk bakgrund, där antingen en eller båda vårdnadshavare har eftergymnasial utbildning, eftersom elevers socioekonomiska bakgrund korrelerar i hög grad med deras prestationer (Jobér, 2015: s. 42).

När det kommer till litteraturundervisningen, väljer KLARA-Läraren skönlitterära verk som hen tror kan beröra eleverna och därmed väcka ett läsintresse som täcker alla tre svenskkurser. Detta har att göra med KLARA-Lärarens medvetenhet om fokuset på litteraturhistoria och klassiska verk i Svenska 2, som ställer höga krav på elevernas läsintresse. Det blir lättare att motivera eleverna att fortsätta läsa trots motstånd, om det sedan tidigare finns ett uppbyggt läsintresse från tidigare kurser. I svenska 3 väljer KLARA-Läraren skönlitteratur som kan generera diskussioner och fungera som underlag för analys.

Denna strategi framhäver profileringsens studieorienterade diskurs och framtidsdiskurs. Andra faktorer som spelar in litteraturvalen är om böckerna också finns i helklassuppsättningar, vilket i sig kan tolkas som ett (omedvetet) sätt av KLARA-Läraren att praktisera hållbarhetsdiskursen, eftersom de böcker som finns på skolan återanvänds flera gånger. När det kommer till implementerandet av globaliseringsdiskursen, är denna betydligt svagare i KLARA-Lärarens litteraturval. Om detta resonerar KLARA-Läraren på följande sätt:

Ja absolut det försöker vi ju göra så gott det går, men det blir absolut eurocentriskt såklart och jag försöker lägga in kortare grejer på lektionerna från andra kulturer. Sen beror det på om man jobbar med roman om vi har någon som är utomeuropeisk. Men ibland känns det krystat också att välja. Ja men nu läser vi en bok av en nigeriansk-amerikansk författare och då har vi löst problemet om det utom-europeiska. Vi har ju inte så mycket tid liksom så det är jättesvårt att uppfylla en viss representation tyvärr.

KLARA-Läraren visar en medvetenhet om behovet av att inkludera litteratur som befinner sig utanför det eurocentriska perspektivet. Som ett sätt att hantera representationsbristen använder sig KLARA-Läraren av kortare texter eller utdrag, som hen kan ibland uppleva som krystat, särskilt om verket inte passar in i den övriga undervisningsstrukturen. Ett verk som varit återkommande i undervisningen är Xiaolu Guos (2009) *Kortfattad kinesisk-engelsk ordbok för älskande*. Även om man kan använda sig av en bok från en viss kultur som ett sätt att möta bristen på annan representation, tillkommer en ny utmaning om att säkerställa att litteraturvalet ger en jämn och rättvis representation.

Sammanfattningsvis, kan KLARA-Lärarens skönlitterära val relateras i stor utsträckning till profileringen. Skönlitteraturen används som ett verktyg för att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga samt analytiska förmåga som är viktiga förmågor att ha inför vidare studier. Vidare väljer KLARA-Läraren skönlitteratur som hen tror engagerar och kan bidra till den personliga utvecklingen. Trots att de skönlitterära valen präglas i hög grad av ett eurocentriskt perspektiv, visar KLARA-Läraren en medvetenhet och förståelse till varför det ser ut så. Men om eleverna är medvetna om detta framkommer inte. Icke-västerländska verk utesluts dock inte helt, utan får ändå en viss representation i undervisningen utifrån KLARA-Lärarens kunskap och resurser. Dock kan det diskuteras om detta är tillräckligt för att uppfylla den internationella delen av KLARA:s profilering.

4.4. LBS Kreativa Gymnasiet

LBS Kreativa Gymnasiet är en del av friskolekoncernen AcadeMedia med nitton skolor runt om i Sverige. Skolan riktar sig till elever som är intresserade av en kreativ framtid och vill uppnå resultat som ger många valmöjligheter för vidare studier (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.b). Ett kännetecken för LBS är den starka gemenskapen. Det finns tolv olika elevklubbar med olika intressesfärer och olika årliga aktiviteter som skolan arrangerar (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.c).

Text

LBS Kreativa Gymnasiet inleder sin profilbeskrivning med följande:

LBS Kreativa Gymnasiet passar dig som är intresserad av en kreativ framtid och som vill kunna att [sic!] plugga vidare efter gymnasiet. Här är fokus på att du ska kunna utvecklas så långt som möjligt med resultat som ger många valmöjligheter för vidare studier. LBS erbjuder skarpa utbildningar inom estetiska och tekniska områden där du förutom den traditionella undervisningen av skickliga lärare, också får skapa och uttrycka dig inom områden som intresserar dig lite extra. (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.a).

LBS val av att beskriva skolans utbildningar genom adjektivet ”skarpa”, kan vara ett sätt för LBS att insinuera att utbildningarna är ämnesrelevanta, håller en hög standard med lärare som besitter en gedigen ämneskunskap. Innebörden av ”traditionell undervisning” specificeras inte, men syftar förmodligen på pedagogiska tillvägagångssätt som använts under en längre tid inom skolverksamheter, som exempelvis lärarledd undervisning. Trots den traditionella undervisningen finns det utrymme för eleverna kreativt skapande – något som indikerar att eleverna inte är helt passiva i sitt lärande.

En komponent som förtydligar hur utbildningarna på LBS är ”skarpa” är konceptet *LBS Masterclass*, som är ett sätt att verklighetsförankra utbildningen. Konceptet innebär, workshops, gästföreläsningar eller studiebesök inom relevant yrkesbransch (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.b). Detta understryker elevernas möjlighet till ett aktivt deltagande och engagemang i sitt lärande, där konceptet tillåter eleverna att omvandla teori till praktik, samtidigt som de upptäcker yrkesmöjligheter efter gymnasietiden. Konceptet tyder på en utbildningsmiljö som förutsätts vara relevant och erfarenhetsorienterad. LBS har även årliga aktiviteter på skolan, som exempelvis *LAN*, *Game Jam* och *Klasskampen*. På så sätt betonar skolan att det finns möjligheter för eleverna att vara aktiva och kreativa (Ibid, u.å.c). Att LBS genomgående hänvisar till att skolan passar elever som är kreativt lagda och har ett skaparintresse, ger läsaren intrycket av att det är möjligt att forma sin utbildningssituation utifrån personliga intressen och mål. Det leder även till att läsaren kan känna känslor av självständighet och kontroll, eftersom det är möjligt att välja mellan flera olika alternativ under och efter sin utbildning.

Diskursiv praktik

Citatet från LBS inledande profilbeskrivning markerar en tydlig profil och för vem skolan lämpar sig för. Det vill säga, elever med kreativa intressen som har ambitioner, men som kanske inte riktigt har hunnit bilda sig en uppfattning om vad de vill göra efter sin examen. Detta indikerar en kreativitetsdiskurs som ytterligare förstärks genom:

På LBS Göteborg kan du läsa spelprogrammering, spelgrafik, e-sport samt app- och webbutveckling. Inom alla dessa områden får du en specialiserad utbildning som förbereder för en karriär inom framtidens kreativa branscher och för vidare studier på högskola och universitet. Vår skola är inredd i LBS inredningskoncept som är utformat för att främja kreativitet (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.c).

Programinriktningarna på skolan är inom samma område, vilket gör att eleverna behöver ha ett kreativt intresse för att kunna utvecklas. Inredningen på skolan följer ett mycket nischat koncept som inte konkretiseras, förutom att konceptet främjar kreativitet. Det kan innebära att skolan framtagit olika färgkoder, möbler, tekniska resurser eller designat olika utrymmen som uppmuntrar till skapande. Men eftersom konceptets innebörd inte förtydligas för läsaren, som inte heller har någon möjlighet att få reda på dess innebörd utan att faktiskt besöka skolan, finns risken att konceptet tolkas som tom marknadsföring. Konceptet LBS Masterclass tillsammans med de områdesrelevanta företag, till exempel *Ubisoft*, som LBS nämner som har besökt (Ibid, u.å.c), visar skolan ytterligare vilka elever skolan lämpar sig för. Detta skapar i sin tur en branschorienterad diskurs. En annan stark diskurs i profileringen är gemenskapsdiskursen:

Gemenskapen på LBS är något utöver det vanliga. Våra elever är väldigt engagerade i sitt studieliv och därför har vi 12 stycken olika elevklubbar för olika intressen, bland annat: warhammer, odling, schack och cosplay (LBS Kreativa Gymnasiet, u.å.c).

Citatet förmedlar en stark sammanhållning och en positivt laddad miljö för eleverna på skolan. Elever som går på LBS vill inte bara vara kreativa och skapa, utan vill också vara en del av en gemenskap med likasinnade. Skolans många olika elevklubbar

visar att det råder en tillåtande och trygg miljö där eleverna känner att de kan få vara sig själva. Skolans årliga sociala aktiviteter, LAN, Klasskampen och Game Jam, bidrar även till att stärka gemenskapen bland eleverna. I profileringen förekommer flertalet ord som kräver att läsaren har ett kreativt intresse och är intresserad av spel. Detta ökar visserligen läsarens förståelse om hur skolan har en stark gemenskap. Dock blir det samtidigt exkluderande för de läsare som inte har någon kunskap eller intresse för spel eller är kreativt lagd.

Social praktik

De diskurser som präglar LBS profilering är en gemenskapsdiskurs, en kreativitetsdiskurs och en branschorienterad diskurs. LBS-Läraren har inget personligt intresse för den spelinriktning som råder på skolan, men engagerar sig i att utforma uppgifter som överensstämmer med profileringen. Själva undervisningen präglas inte lika mycket av LBS profilering, som beror till viss del på en tidigare elevkommentar:

Det [spel] kommer in men inte så jättemycket. Jag fick det en gång som feedback, kan vi inte bara ha vanlig svenska? Inte få in spel och massa, kan vi inte bara hoppa det? Ja absolut, inget problem för mig! Jag har ju ingen koll på spel så det passar mig alldeles utmärkt... Okej *nice!*

Ovanstående kommentar visar en elevs önskan om att svenskämnet skulle stå utanför LBS profil, vilket förstärker skolans gemenskapsdiskurs, eftersom eleverna känner sig trygga med att framföra sina åsikter till läraren. Detta minskar dock den branschorienterade diskursens utrymme i svenskämnet, eftersom elevens önskan var att profileringens inflytande skulle minskas. Eleven kände förmodligen att det inte fanns utrymme för andra egenskaper att ta plats utöver spelintresset. Detta visar att habitus, är något dynamiskt och påverkas ständigt av omgivningen. Kanske hade eleven en önskan att bredda sitt habitus, som främst är möjligt genom utbildning och yrkeskarriär, för att eventuellt kunna förändra eller förstärka sin position inom ett visst fält (Jfr Engdahl & Larsson, 2016: s. 252).

LBS-Läraren ser det som sin främsta uppgift att vidga elevernas perspektiv och utveckla deras analysförmåga. Detta uppnås genom att LBS-Läraren delvis anpassar undervisningsinnehållet efter elevernas önskan och behov, men även delvis genom att

använda historien för att förstå samtiden. LBS-Läraren anser att litteraturen fyller en viktig funktion i det, eftersom många verk innehåller teman vars relevans inte går ur tiden. LBS-Läraren tycker att det är viktigt att eleverna får möjlighet att stanna upp och reflektera kring sin samtid och väljer ofta litterära verk som fungerar som en slags representant för sin tid. LBS-Läraren betraktar Svenska 2 som ett slags nav för litteraturundervisningen, eftersom kursen uttrycker det tydliga fokuset på litteratur från olika epoker. Detta leder till att LBS-Läraren undviker att använda litteratur som fungerar som representanter för de klassiska epokerna i Svenska 1 och i stället fokuserar på mer modern litteratur eller ungdomslitteratur. Det finns ett visst läsintresse bland eleverna, men intresset riktar sig främst mot *Manga*, *Fantasy* eller *Sci-Fi*. Eleverna har trots detta inte uttryckt en önskan om att få läsa eller arbeta med ovannämnda genrer:

Nej det är märkligt, dom tar inte... Jag tror faktiskt att det är för att dom bryr sig så lite om svenskan. Jaja, vi gör väl det som du säger eller så gör vi inte det, vi skiter lite i. Dom har inte jättemycket egen vilja, vissa klasser har det, dom är peppade och engagerade – åh vad kul. För det mesta. Det är ju inte varför dom går här... Det är ju så nischat med inriktningarna. Svenskan är vad den är, det är också gött för då kan man köra lite... Man måste inte... Dom blir inte besvikna på svenska, snarare positivt överraskade *nångång*. Så kan man se det!

Genom ovanstående citat uppvisar LBS-Läraren en förståelse för varför många elever inte tar initiativ i litteraturundervisningen, trots att det finns ett läsintresse. Detta har i hög grad att göra med att eleverna har valt LBS på grund av den spelinriktade profilen och inte på grund av svenskämnet. Men eleverna väl önskar att få jämföra ett skönlitterärt verk med just manga eller liknande, uppmuntrar LBS-Läraren detta.

Eleverna uppvisar ett habitus som i hög grad överensstämmer med LBS profilering på flera sätt. Eleverna har valt skolan på grund dess inriktning mot spel, vilket tyder på att eleverna identifierar sig med skolans övriga värderingar och ambitioner. Elevernas habitus återspeglas även i deras attityder och beteenden i relation till svenskämnet. Eleverna uppvisar ett tydligare engagemang om uppgifterna relaterar skolans profilering eller om uppgifterna tillåter att eleverna själva får inkludera delar av profileringen. Åtminstone till en viss nivå, då en elev uttryckt ett missnöje i att svenskämnet tidigare varit för nära bunden till profileringen. Detta tyder på att LBS-

Läraren implementerar både kreativitetsdiskursen och gemenskapsdiskursen, men tillåts inte riktigt av eleverna att implementera den branschorienterade diskursen i ämnet.

Sammanfattningsvis, relaterar LBS-Lärarens sina skönlitterära val i viss utsträckning till skolans profilering. LBS-Läraren verkar ha hittat en balans där litteraturvalen främst kan relateras till svenskämnets syfte och centrala innehåll, men även till elevgruppernas intressen och behov där den kreativa delen av skolans profilering får ta plats i stället för spelprofileringen.

4.5. NTI Gymnasiet

NTI Gymnasiet är också en del av friskolekoncernen AcadeMedia som har 25 skolor runt om i landet. Programriktningarna på NTI är högskoleförberedande med olika fokus inom Tech och IT, och beskrivs som moderna. NTI har som mål att bli den bästa gymnasieskolan inom sitt område och menar att det är möjligt om skolpersonal och elever arbetar tillsammans. Hög trivsel är en prioritet och skolmiljön ska främja innovation och kreativitet (NTI Gymnasiet, u.å.b).

Text

NTI Gymnasiet inleder sin profilering på följande sätt:

Engagerade elever. Hög trivsel. Och en skolmiljö som främjar innovation och kreativitet. Vi har fullt fokus på stark och bred behörighet till högskolan, i kombination med en trygg och givande studietid tillsammans (NTI Gymnasiet, u.å.a).

NTI:s val av att inleda med att skolan har engagerade elever och en hög trivsel fungerar som en tydlig markör för profilen. Skolan värdesätter sina elever och även att ha en positiv och inkluderande skolmiljö. En trivsamt skolmiljö som uppmuntrar ett elevdeltagande, verkar vara två komponenter som NTI tror främjar elevernas kunskapsutveckling. Med detta signalerar NTI till läsaren att om skolan är en trygg och trivsamt plats för eleverna, har eleverna möjlighet att lägga energi på andra saker. Till exempel att utforska sin kreativa sida eller nya tankar och idéer. Skolan strävar visserligen efter att förbereda sina elever inför vidare studier, men också att

tiden på gymnasieskolan ska vara givande. Detta indikerar ett holistiskt förhållningssätt där den personliga och den akademiska utvecklingen väger lika tungt.

NTI konkretiserar sina ambitioner och målsättning genom: ”Att vara Göteborgs bästa gymnasieskola inom teknik, IT och grafisk design”. Denna målsättning framhäver behovet av att det behöver finnas ett aktivt samarbete mellan skolpersonal och elever, som också blir ett sätt att framhäva en stark gemenskap (NTI Gymnasiet, u.å.a). För NTI innebär en ”stark gemenskap” att det finns flera olika sociala konstellationer som exempelvis elevklubbar, elevkår och ett *Makerspace*. Makerspace är en teknisk verkstad där eleverna får möjlighet att utforma kreativa idéer för antingen eget bruk eller för skolan (Ibid, u.å.a). Detta menar NTI är komponenter som gör att deras elever kan beskrivas som engagerade.

På NTI spelar lärarna en viktig roll när det kommer till elevernas kunskapsutveckling, eftersom de: ”Skapar möjligheter och relevant undervisning för att du ska lyckas och nå din fulla potential” (Ibid, u.å.a). Detta förmedlar även att lärarna är kompetenta och ämneskunniga, eftersom undervisningen beskrivs som ”relevant”. ”Relevant undervisning” vidareutvecklas inte, men kan innebära en undervisning som är anpassad för elevgruppens behov, programinriktning och intressen. NTI avslutar sin profilering med: ”Välkommen till oss på toppen!” (Ibid, u.å.a). Detta ger läsaren intrycket av att NTI har en mycket tydlig ambition och vilja att vara ledande inom ämnesområdet.

Diskursiv praktik

Det som är mest framträdande i profileringen är en gemenskapsdiskurs, eftersom skolan lyfter fram upprepade gånger hur gemenskapen konkretiseras. Gemenskapen formas genom ett ständigt samarbete mellan skolpersonal och elever med samma målinriktning, elevernas tillgång till elevkår och elevklubbar, samt att skolan har ett starkt fokus på trygghet och trivsel (NTI Gymnasiet, u.å.a) (NTI Gymnasiet, u.å.b). Det finns även en stark teknikorienterad diskurs och studieorienterad diskurs, som återspeglas i att NTI endast erbjuder högskoleförberedande programinriktningar som med fokus på teknik utifrån olika aspekter. Olika variationer på ”teknik” förekommer genomgående i profileringen, och tillsammans med konceptet Makerspace som är ”

fyllt av tekniska roligheter” (Ibid, u.å.a), förstärks den teknikorienterade diskursen och kreativitetsdiskursen.

Profileringens språkbruk fokuserar på att framhäva de fördelar som eleverna får genom att välja NTI. Gemenskapsdiskursen återspeglas även i språkbruket, eftersom NTI:s profilering upprepade gånger hänvisar till sig själva genom ett ”vi”. Användningen av ”vi” brukar fungera som ett sätt att inkludera läsaren och forma en samtalsdiskurs, dock inte i detta fall. Detta ”vi” innebär skolpersonal och elever på NTI och distanserar sig själva från läsaren, genom att tilltala läsaren som ”du” eller ”dig”. Läsaren blir således en åskådare av NTI:s gemenskap, och bjuds först in till denna gemenskap genom meningen ”välkommen till oss på toppen!” (Ibid, u.å.a). Det finns även en risk att meningen kan tolkas ha en arrogant eller överlägsen ton, eftersom läsarens tidigare kunskap och erfarenheter påverkar tolkningen av texten. Känner läsaren till att skolan är belägen på en höjd med god utsikt över centrala Göteborg?

Social praktik

NTI:s profilering präglas av en gemenskapsdiskurs, en studieorienterad diskurs, en teknikorienterad diskurs samt en kreativitetsdiskurs. NTI-Läraren delar inte riktigt skolans intresse för teknik och IT, men har ett lyhört och uppmuntrande förhållningssätt till eleverna när de vill visa upp sina projekt eller prata om något teknikrelaterat. NTI-Läraren tycker att det är av högsta vikt att se till att skolan är en trygg plats och att eleverna trivs. Detta visar att NTI-Läraren är med och praktiserar gemenskapsdiskursen:

Jag försöker göra uppgifter som dom ska intresseras av och ibland också såklart utmana. För liksom alla mina uppgifter kan inte handla om teknik utan vi behöver ju gå utanför det för att utmana också. Eleverna kan ibland tycka att det är skönt att fokusera på något helt annat, att det inte blir hela tiden det där tekniska och det där lite kalla. Utan ibland bara prata om känslor, så att balansera det tycker jag är viktigt att vi gör i svenskämnet.

Citatet visar hur NTI-Läraren försöker utforma svenskundervisningen som något som står utanför skolans profilering, eftersom profileringen redan genomsyrar många andra ämnen. NTI-Läraren ser det som sin främsta uppgift att vidga elevernas

perspektiv på omvärlden och att eleverna ska utveckla en läs- och skrivförmåga som gör att eleverna klarar av eventuella högskolestudier. NTI-Läraren anser att skönlitteratur fungerar som ett utmärkt verktyg för att ge nya perspektiv på samhället och utveckla en reflektionsförmåga.

De flesta eleverna på skolan har ett habitus som innefattar en högre socioekonomisk bakgrund. Medveten om detta, väljer NTI-Läraren skönlitteratur som framhäver arbetarklassens position i samhället. NTI-Läraren väljer även skönlitteratur som belyser och problematiserar orättvisor, rasism och nazism, vilket är särskilt viktigt i klasser där vissa elever kan ha tendenser att tala nervärderande om vissa samhällsgrupper. Detta indikerar att elevgrupperna på NTI är till stor del homogena och vars habitus inte är, utifrån kroppsliga och mentala aspekter, särskilt avvikande från vad majoritetsgruppen anser vara normativt. Genom att NTI-Läraren väljer skönlitteratur som behandlar demokratiska aspekter och mångfald, ser NTI-Läraren till att eleverna utvecklar en förståelse kring sina privilegier och därmed utmanas i sina tankesätt. På så sätt visar NTI-Läraren ett praktiserande av gemenskapsdiskursen, eftersom NTI-Lärarens litteraturval är en del i hans arbete för att skapa en inkluderande skolmiljö.

Som tidigare nämnts i diskursiv praktik-dimensionen, erbjuder NTI en ”relevant undervisning” (NTI Gymnasiet, u.å.a), vars innebörd inte förklaras. NTI-Läraren tolkar ”relevant undervisning” som att eleverna utvecklar kunskaper och färdigheter som är relevanta på en samhällsnivå. För NTI-Läraren innebär det att sammanställa ett urval av skönlitteratur som stämmer överens med ämnesplanens riktlinjer, att eleverna ska få ta del av ”centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap samt [...] skönlitteratur från olika tider och kulturer författade av såväl kvinnor som män” (Skolverket, u.å.). Det stämmer även överens med NTI-Lärarens önskan om att eleverna ska kunna orientera sig i samhället och läsa den litteratur som ”resten av samhället har läst och känner till”. NTI-Läraren visar därmed ett praktiserande av den studieorienterade diskursen, men inte ett praktiserande av kreativitetsdiskursen och den teknikorienterade diskursen. Att dessa två diskurser inte praktiseras, kan ha att göra med NTI-Lärarens ointresse för teknik och IT, som således tyder på ett missanpassat habitus.

Frånvaron av kreativitetsdiskursen och den teknikorienterade diskursen, verkar medföra negativa konsekvenser för NTI-Lärarens undervisning. NTI-Lärarens svenskundervisning står utanför skolans teknikinriktning, med motiveringen att eleverna behöver utmanas med andra perspektiv. En konsekvens av detta val är att svenskämnet ofta blir bortprioriterat av eleverna, eftersom eleverna har valt NTI just på grund av den tydliga teknik- och IT-profilen. Detta accepteras av NTI-Läraren: ”Om man vill att ens ämne... ska vara eleverna högsta *prio* då kanske man ska jobba på en annan skola”.

Sammanfattningsvis, visar NTI-Läraren att de skönlitterära valen relateras i liten utsträckning till skolans profilering. Litteraturvalen är mer förankrade i övriga delar av profileringen, än den teknikorienterade diskursen som är den starkaste diskursen i profileringen. Detta val syftar till att NTI-Läraren vill bredda elevernas kunskaper i andra sammanhang än det tekniska och kreativa, eftersom det redan förekommer mycket av dessa i andra ämnen. Vidare utmanar litteraturvalen elevernas medvetenhet och förståelse om deras position i samhället, vilket också kan komma att påverka elevernas habitus.

4.6. Yrkesgymnasiet

Yrkesgymnasiet är en del av friskolekoncernen ThorenGruppen med elva olika programinriktningar som alla är högskoleförberedande. Profileringen garanterar eleverna att de ska bli anställningsbara efter examen, vilket innebär att eleverna får utveckla egenskaper som anses vara attraktiva på arbetsmarknaden. Yrkesgymnasiet definierar sig själva som en skola som strävar efter att ge tillbaka till samhället på alla de sätt som de kan. Detta kan till exempel vara att delta i välgörenhetsändamål eller ge arbetskraft inom vården vid behov: ”På Yrkesgymnasiet blir eleverna engagerade samhällsmedborgare” (Yrkesgymnasiet, u.å.).

Text

Yrkesgymnasiet inleder sin profilering med: ”På Yrkesgymnasiet blir du anställningsbar. Du får lära dig ditt framtida yrke samtidigt som du utvecklar de egenskaper som du behöver för att lyckas på arbetsmarknaden” (Yrkesgymnasiet, u.å.). Redan inledningsvis tydliggör Yrkesgymnasiet sin profilering och vad de

eleverna kan förvänta sig av skolan. För att eleverna ska lyckas på arbetsmarknaden och bli anställningsbara, erbjuder skolan olika förmåner som ett startpaket för körkort eller en utbildningsresa, högskolebehörighet och digitala verktyg som underlättar kunskapsutvecklingen i klassrummet och på praktikplatsen. Detta framhäver skolans arbetssätt för att deras elever ska utvecklas och uppnå framgång – i detta fall att bli anställningsbara.

Vi har mindre skolor för att du som elev ska få bättre kvalitet på din utbildning och känna dig som en i gänget. Här träffar du likasinnade människor som delar ditt yrkesintresse, vilket ofta leder till många nya vänner (Yrkesgymnasiet, u.å.).

Yrkesgymnasiet antyder att mindre elevgrupper är en garanti för att eleverna ska få mer stöd och uppmärksamhet från lärarna i deras lärande, men också att detta garanterar en stark gemenskap på skolan. Genom att nämna att det endast finns människor som har ett yrkesintresse på Yrkesgymnasiet, vars innebörd varken specificeras eller vidareutvecklas, lovar skolan att eleverna blir delaktiga i en stark gemenskap som i sin tur har en positiv inverkan på deras lärande.

Språket i profileringen har en säker och övertygande ton. Det förekommer ord som ”anställningsbar”, ”högskolebehörighet”, ”bästa möjliga förutsättningar för framtiden” och ”lyckas på arbetsmarknaden”, vars syfte är att konkretisera elevernas möjligheter efter examen. Meningen ”lär dig ett yrke – på riktigt” garanterar eleverna en genuin upplevelse av sitt valda yrkesområde. Yrkesgymnasiet garanterar att mer än hälften av skoltiden utspelar sig på en arbetsplats, som eleven själv kan få välja i vissa fall. Genom att eleverna får varva teori med praktik, indikerar skolan att eleverna får möjlighet att vara aktiva i sitt lärande och får relevanta kunskaper inför kommande arbetsliv (Ibid, u.å.). Trots att skolans namn och tydliga profilering visar att det finns ett starkt fokus på att vara yrkesförberedande, har eleverna möjlighet att studera vidare om eleverna själv skulle vilja det.

Diskursiv praktik

Skolans profilering inriktar sig på att göra eleverna anställningsbara genom att de får utveckla eftertraktade egenskaper som behövs på arbetsmarknaden och att eleverna

ska få lära sig om sitt framtida yrke (Yrkesgymnasiet, u.å.). Detta skapar således en yrkesorienterad diskurs och en framtidsdiskurs i profileringen. I profileringen finns en reklamdiskurs, som framhävs genom att Yrkesgymnasiet endast framhäver fördelarna med att vara elev på skolan och att eleverna erbjuds något som kallas för *startpaket*, innehållande körkort eller en utbildningsresa. Formuleringar som ”lär dig ett yrke – på riktigt!” förstärker reklamdiskursen och den yrkesorienterade diskursen. Eleverna garanteras att mer än hälften av skoltiden kommer att vara förlagd på en arbetsplats, vilket i sin tur innebär att eleverna snabbt kommer att få praktisk och relevant erfarenhet med tanke på hur mycket tid som läggs på arbetsplatsen.

Det positiva språkbruket i profileringen är personligt och läsaren blir direkt tilltalad genom ”du” och ”dig”, som gör att reklamdiskursen simulerar en samtalsdiskurs. Detta kan vara ett försök till att skapa närhet som ökar chansen att läsaren tar till sig skolans budskap och utvecklar ett förtroende. Hur läsaren tolkar Yrkesgymnasiets profilering påverkas även av faktorer som tidigare erfarenheter och kunskaper om yrkesinriktade skolor och yrkesförberedande utbildningar.

Social praktik

Gemenskapsdiskursen, framtidsdiskursen, den yrkesorienterade diskursen och reklamdiskursen präglar Yrkesgymnasiets profilering. Yrkes-Läraren anser inte att Yrkesgymnasiets profilering ska genomsyra all undervisning och försöker utforma svenskundervisningen som mer självständig. Yrkes-Läraren motiverar sitt val på följande sätt:

Bara för att du går en byggutbildning så handlar inte allt i ens liv om bygg. Dom eleverna har ju andra intressen i livet och kommer att göra andra saker och ska rösta i kommunalvalet som alla andra... Och det där gör vi [utformar undervisningen utefter profileringen] väl i lite olika utsträckning beroende på intresse, kompetens och möjligheter tänker jag. Det skulle jag göra oavsett vilken yrkesförberedande utbildning eller vilken skola med yrkesförberedande utbildning jag undervisar på.

Enligt Yrkes-Läraren finns det förutfattade meningar om elever som väljer en yrkesförberedande utbildning; dessa elever behöver inte, eller saknar förmågan att ta emot samma kunskap som erbjuds på teoretiska utbildningar, eftersom dessa elever

inte förväntas att studera vidare. Detta tycker Yrkes-Läraren är märkligt, eftersom svenskkursernas innehåll är detsamma på både yrkesförberedande- och högskoleförberedande program:

Det finns ett centralt innehåll [i svenskkurserna] och det gäller för alla elever i hela Sverige på alla skolor på alla orter. Att gå på ett yrkesgymnasium ska inte innebära att varken du själv eller lärarna eller omgivningen betraktar dig som att du inte skulle kunna eller inte behöver.

På så vis visar Yrkes-Läraren en medvetenhet om hur habitus kan forma elevernas uppfattning om utbildning och yrkesliv. Yrkes-Läraren strävar därför efter att erbjuda en undervisning som utmanar elevernas tidigare normer och uppfattningar som ett försök att bredda deras habitus. Yrkes-Läraren anser att hens främsta uppgift är att ge eleverna samma förutsättningar som elever på teoretiska utbildningar får, och planerar undervisningen utifrån svenskkursernas centrala innehåll. Detta visar att Yrkes-Läraren praktiserar framtidsdiskursen och skapar på egen hand en studieorienterad diskurs, eftersom denna inte återfinns i profileringen.

Yrkesgymnasiets profilering betonar att eleverna ska få utveckla lämpliga kunskaper och färdigheter för att vara väl förberedda inför kommande yrkesliv. I stället för att rikta undervisningen till arbete med dialekter, väljer Yrkes-Läraren att undervisa om yrkesspråk och yrkesjargonger. Eleverna, särskilt de som valt bygg- eller fordonsinriktning, hamnar ofta i vad Yrkes-Läraren kallar för ”hårda språkliga miljöer”. Det innebär förekommandet av ett rasistiskt eller sexistiskt språkbruk, men även i vissa fall uteslutande om eleverna hamnar på arbetsplatser där medarbetarna talar ett annat språk eller har begränsad kunskap av det svenska språket. Det blir därför viktigt att undervisa om hur eleverna ska hantera och bemöta denna hårda språkliga miljö. Vidare undervisas eleverna om hur yrkesspråkets påverkar individer och yrkesområdet. Profileringen av Yrkesgymnasiet återspeglas även i ett återkommande litteraturval som i Svenska 1, där eleverna får läsa Karin Boyes (1948) novell *Min son blir inte snickare*. Novellen relaterar till elevernas utbildningsval, och syftar till att eleverna får reflektera kring de fördomar och förväntningar som finns kring yrkesutbildningar utifrån en samhällslig nivå. På så vis visar Yrkes-Läraren ett praktiserande av den yrkesorienterade diskursen och återigen framtidsdiskursen.

Yrkes-Läraren anser att litteraturundervisningen syftar till eleverna ska få ta del av människors upplevelser och berättelser, men också utveckla en läsförmåga. Många av skolans elever, där majoriteten är killar, har en stor läs- och skrivvana. Yrkes-Läraren tror att detta har att göra med en bristande undervisning från grundskolan. Flera av Yrkesgymnasiets elever upplever någon form av koncentrationssvårighet eller andra mildare funktionsvariationer. Yrkes-Läraren upplever att dessa elever är osäkra på hur dessa utmaningar ska hanteras, och att detta ha att göra med elevernas habitus:

Hur det kommer sig att barn till arbetarklass eller barn som har den praktiska inlärningsstilen inte får lära sig att hantera sin ADD eller ADHD eller sin dyslexi på ett konstruktivt sätt? Utan i stället får liksom resurser där *nån* läser upp för dom och sen svarar dom på frågor vilket innebär att dom blir knappt läskunniga. Och det mötte inte jag på [friskola med högpresterande elever]. Där hade dom absolut ADHD och ADD och dyslexi men dom har fått lära sig att hantera det. Dom har verktyg för att hantera det.

Ovanstående citat visar en observation som Yrkes-Läraren har gjort från sin tidigare arbetsplats, som var på en friskola där en stor andel av eleverna kom från en högre socioekonomisk bakgrund. Trots dessa elevers liknande utmaningar som eleverna på Yrkesgymnasiet, upplevde inte Yrkes-Läraren att deras utmaningar hindrade lärandet. De utmaningar som Yrkesgymnasiets elever har, har gjort det nödvändigt för Yrkes-Läraren att utforma undervisningen på en lägre nivå. Yrkes-Läraren har på egen hand arbetat fram bestämda kriterier när det kommer till litteraturvalen för att kunna möjliggöra en litteraturundervisning. Några av kriterierna är: inläsningstjänst, en lagom textstorlek och inte överstiger fler än 90–150 sidor, innehåller ett modernt och konkret språk, gärna följer en kronologisk ordning, inte har fler än två-tre huvudpersoner och har en tydlig berättarröst. Eleverna föredrar egentligen film framför skönlitteratur, något som Yrkes-Läraren tar hänsyn till och använder i viss utsträckning film och filmadaptioner i undervisningen. Det visar ett praktiserande av gemenskapsdiskursen, eftersom Yrkes-Läraren tar hänsyn till elevernas intresse och behov för att främja deras lärande. Behovet av att sänka svårighetsgraden Yrkes-Lärarens undervisning, kan indikera att elever som väljer att gå på yrkesgymnasium

har en lägre socioekonomisk bakgrund vars vårdnadshavare kanske inte har någon eftergymnasial utbildning.

Yrkes-Lärarens tidigare arbetserfarenhet, där elever med högre socioekonomisk bakgrund på en högskoleförberedande friskola kunde hantera sina svårigheter på ett mer konstruktivt sätt än Yrkes-Lärarens nuvarande elever, konkretiserar idén att elever från familjer med lägre utbildningsnivåer ofta har svårare att klara av skolan (Jobér, 2015: s. 42). Yrkes-Läraren uppvisar ett missanpassat habitus i jämförelse med Yrkesgymnasiet, eftersom profileringen påstår att det endast finns personer med ett yrkesintresse på skolan. Det blir även uppenbart när Yrkes-Läraren blir tillfrågad om hur mycket hen identifierar sig med skolans profil – vilket är ”noll”. Yrkes-Läraren kommenterar profileringen på följande sätt:

Alla skolor [ska] fostra eleverna till att bli goda samhällsmedborgare så det är inte på *nåt* sätt unikt för varken den ena eller den andra skolan utan det ligger ju i grunduppdraget. Att dom ska bli utbildade inom sina yrken, det är på samma sätt en självklarhet för ett yrkesgymnasium och så jag har svårt. Det blir väldigt tomt när man säger... Det är ungefär som att säga att vi fostrar eleverna i demokratisk anda. Jaha, men vi har en lagstadgad skyldighet att göra det så det blir väldigt märkligt om vi inte gjorde det.

Skolans profilering understryker att det är efter avslutade studier hos Yrkesgymnasiet som eleverna blir till ”goda samhällsmedborgare” (Yrkesgymnasiet, u.å.). Sättet som Yrkesgymnasiet framlägger denna tanke, insinuerar att detta ska betraktas som något unikt och inte som något som egentligen är skolans plikt. Detta framhäver reklamdiskursen, vilket Yrkes-Lärarens uttalande bekräftar samtidigt som uttalandet visar på en distansering från diskursen. Utöver detta har Yrkes-Läraren en mångfacetterad akademisk bakgrund. Detta visar Yrkes-Läraren i sitt sätt att anpassa undervisningen och hitta alternativa vägar som garanterar att eleverna får en likartad utbildning som elever på högskoleförberedande profiler.

Sammanfattningsvis, relaterar Yrkes-Läraren sina skönlitterära val i viss utsträckning till Yrkesgymnasiets profilering. Yrkesgymnasiets starka fokus på yrkesliv är inte särskilt starkt framträdande i Yrkes-Lärarens litteraturval, eftersom litteraturvalen är mer förankrade i att försöka möta elevernas behov och utmaningar. Det innebär att litteraturvalen är närmre det ämnesplanen och kursmålen uttrycker,

som således kan ge eleverna fler och andra möjligheter efter examen om de skulle vilja det. Yrkes-Lärares litteraturundervisning utmanar och försöker bredda elevernas habitus, som eventuellt kan leda till att eleverna kan inta eller förändra sina positioner inom kunskapsfältet.

5. Diskussion och slutsats

I det här avsnittet diskuteras uppsatsens resultat. Uppsatsens syfte är att, utifrån en kritisk diskursanalys, granska hur svensklärare på sex olika gymnasiefriskolor med tydliga profiler utformar sin litteraturundervisning, och om det finns ett samband mellan profileringen och lärarens val av skönlitteratur. Frågeställningarna för uppsatsen är ”på vilket sätt framhäver friskolor sina profileringar?” Och ”hur relaterar svensklärare sina val av skönlitteratur till friskolans profil?”.

Samtliga profileringars diskursiva praktiker ingår i en utbildningsdiskursordning, som i sin tur kan ses som en del av marknadsföringsgenren och den narrativa genren. Resultatet indikerar att samtliga sex skolor innehåller liknande diskurser, med mindre avvikelser som främst beror på friskolornas nischer. Dessa avvikelser kan utöver nischerna, vara kopplade till vilka friskolekoncerner som skolorna tillhör, där DBGY, KLARA, LBS och NTI ingår i AcadeMedia, medan Kitas ingår i Kitas Utbildning AB och Yrkesgymnasiet ingår i ThorenGruppen. Att friskolorna tillhör olika koncerner kan påverka deras profileringar, eftersom skolorna speglar koncernernas uppfattningar om hur skolan ska fungera. En gemensam nämnare för samtliga sex friskolor är gemenskapsdiskursen, vilket antagligen har att göra med att ordet ”gemenskap” signalerar trygghet. Gemenskapsdiskursen har sannolikt sitt ursprung i läroplanen, som förmedlar att skolan ska vara en trygg, social och kulturell mötesplats. Skolan ska också präglas av studiero och arbeta för att utveckla elevernas känsla för samhörighet (Jfr Lgy11). Det är rimligt att anta att samtliga sex friskolors diskursiva praktiker har influerats av läroplanen på ett eller annat sätt, med undantag för Yrkesgymnasiets reklamdiskurs. Det blir dock upp till eleverna att välja vilken diskurs som främst ska präglas deras skolgång; vare sig det handlar om framtidsdiskursen, hållbarhetsdiskursen, kreativitetsdiskursen, den personliga kvalitetsdiskursen, den teknikorienterade diskursen, den studieorienterade diskursen, den branschorienterade diskursen eller den yrkesorienterade diskursen.

Ovannämnda diskurser fungerar som ett sätt för friskolorna att framhäva sina värderingar och inriktningar, som är en del av deras profileringar. Utöver dessa diskurser visade resultatet att flera av friskolorna också betonar andra aspekter för att

framhäva sina profileringar. Det noterades att vissa friskolor fokuserade på sin fysiska miljö, som LBS med sitt nischade inredningskoncept, NTI på toppen och Kitas med sitt centrala läge. Andra friskolor framhävde sina faciliteter och resurser som en del av profileringen: NTI med deras Makerspace, LBS med sitt LBS Masterclass, Yrkesgymnasiet med sitt startpaket och Kitas med sin moderna utrustning som exempelvis språklab, kemi- och biologilab, och bibliotek. Några friskolor använde sina namn som ett sätt att framhäva sin profilering, som Drottning Blankas Gymnasieskola efter Blanche af Nemur, och som Yrkesgymnasiet där namnet direkt signalerar hur tätt förknippad skolan är med sin inriktning.

När gäller praktiserandet av profileringarnas diskurser, visar resultatet att svensklärarna antingen fungerar som representanter eller förändringsaktörer för hur utbildningsdiskursordningen upprätthålls eller förändras. Samtliga svensklärare upprätthåller utbildningsdiskursordningen och fungerar därmed som representanter. Men svensklärarna praktiserar profileringarnas diskurser i olika utsträckningar när det gäller litteraturundervisningen och valen av skönlitteratur. I vilken utsträckning diskurserna praktiseras, styrs av faktorer som lärarnas personliga åsikter om profileringen, elevernas intressen och behov, profileringens omfattning, samt hur synlig och uttalad profileringen är i den faktiska skolverksamheten. Till exempel visar Fredmers (2008) studie om varför friskolor profilerar sig, att de skolledare som var personligt engagerade i sina skolors profileringar, var mer benägna att få med resterande personal i engagemanget och utbilda personalen inom profileringens ämnesområde (Fredmer, 2008, s. 32–33). På KLARA fanns det en gemensam överenskommelse (likartat habitus) mellan skolpersonalen att utforma undervisningen i enlighet med profileringen, vilket också speglades i hur KLARA-Läraren relaterade sina litteraturval. På Kitas, visade Kitas-Läraren att hens val av skönlitteratur också i stor utsträckning relaterades till skolans profilering och upplevde att profileringen var lika implementerad hos kollegorna. Men till skillnad från KLARA var Kitas profilering inte något som explicit diskuterades bland skolpersonalen, utan bara något som upprätthölls, vilket indikerar ett starkt likartat habitus hos skolpersonalen.

På DBGY skiljer sig detta från KLARA och Kitas, där DBGY-Läraren uppvisade att deras val av skönlitteratur relaterades i mindre utsträckning till profileringen. Detta berodde till viss del på att DBGY:s profilering inte hade framförts till DBGY-Läraren

eller kollegorna av skolledaren, troligtvis på grund av att skolledarens eller DBGY-Lärarens habitus inte riktigt överensstämmer med profileringen. Detta liknar Fredmers (2008) observationer om att skolprofileringen ibland inte initieras av skolledare, utan kommer från andras förväntningar eller krav (Fredmer, 2008, s. 42). Resultatet visar att det egentligen inte spelar någon roll om friskolornas profileringar följer tydliga teman eller innehåller specifika diskurser. Det blir upp till skolpersonalen att se till att profileringen antingen upprätthålls eller eventuellt förändras.

DBGY, Kitas och KLARA har alla profileringar som framhäver en globaliseringsdiskurs och en ambition om att forma eleverna till världsmedborgare. I denna process kan litteraturundervisningen fungera som ett lämpligt verktyg, eftersom en central del i ämnesplanen syftar till att bland annat öka elevernas förståelser för andra kulturer och världsperspektiv (Skolverket, u.å.). Trots detta framkom det i lärarnas uttalanden att det rådde en bristande representation på icke-västerländsk litteratur, som berodde på olika faktorer som tidsbrist eller okunskap. Det är likt den slutsats som Bergmans (2014) studie om svensklärares didaktiska överväganden kring sina val av texter nådde. Lärares tidigare erfarenheter leder ofta till att västerländsk litteratur är det som väljs, på grund av olika igenkänningsfaktorer (Bergman, 2014, s. 253, 257). Brantefors (2011) beskriver svenska läroplaner som en slags andrefieringens läroplan, där det råder en uppdelning mellan ”vi” och ”de andra”. Uppdelningen gör att dessa ”andra” betraktas som representanter för sina kulturer och försvårar elevernas möjligheter till att kunna delta som likar i det sociala och offentliga livet (Brantefors, 2011, s. 14, 41). När det kommer till lärares val av skönlitteratur, som exempelvis för DBGY-Läraren, Kitas-Läraren och KLARA-Läraren, blir det viktigt att utmana rådande västerländskt utbud av skönlitteratur. Bristen av representation kan leda till att elever som inte anser sig tillhöra majoritetsgruppen känner sig utanför, eller att fördomar kring andra kulturer eller människor upprätthålls eller förstärks. Kitas-Läraren var den enda läraren som praktiserade vad Lahdenperä (2018) benämner som ”interkulturellt förhållningssätt”. Kitas-Läraren uppvisade en tydlig medvetenhet om hur de egna kulturella horisonterna kan sätta begränsningar, men som kan minskas genom kommunikation och interaktion (Lahdenperä, 2018, s. 4).

Gemensamt för samtliga svensklärare är att de praktiserar en studieorienterad diskurs i sin litteraturundervisning, även om den diskursen inte förekommer i alla profileringar. Till exempel praktiserade både Yrkes-Läraren och LBS-Läraren en studieorienterad diskurs i sina undervisningar, trots att den inte är tydligt uttalad i vare sig Yrkesgymnasiets eller LBS profileringar. Detta tyder på en stark enighet bland svensklärarna om att undervisningen bör innehålla denna diskurs, för att eleverna ska få fler möjligheter efter examen. Att hålla svenskundervisningen, och därmed litteraturundervisningen, utanför friskolans profilering, medför positiva som negativa konsekvenser – vilket framkom i NTI-Lärarens fall. Ett bredare perspektiv kan gynna ett långsiktigt lärande och öka möjligheterna för eleverna att navigera i olika fält. Men risken finns för en diskrepans mellan elevernas förväntningar och den faktiska undervisningen, om delar av undervisningen inte överensstämmer med profileringen som skolan marknadsför. Det har att göra med att eleverna väljer sin skola utifrån aspekter som eleverna uppfattar överensstämma med sitt habitus. Om avståndet mellan svenskundervisningen och vad eleverna uppfattar liknar sitt habitus är för stort, kan detta påverka elevernas lärande och engagemang negativt.

I intervjuerna delgav svensklärarna sina uppfattningar om svenskämnet och dess syfte, där dessa uppfattningar verkade spela en stor roll i lärarnas utformning och innehåll till undervisningen. En bakomliggande anledning till detta verkar ha att göra med vilka ämneskonceptioner som präglar lärarnas uppfattningar. En intressant riktning för vidare forskning skulle kunna vara att granska hur lärares ämneskonceptioner påverkar deras didaktiska val och hur dessa ämneskonceptioner relaterar till skolornas profiler.

6. Litteraturförteckning

Bergman, L. (2014). Textval i en global värld – Lärares tankar om val av texter i svenska på gymnasiet. I A. Boglind., P. Holmberg., & A. Nordenstam (Red.), *Mötesplatser – Texter för svenskämnet*. S. 245–264). Studentlitteratur.

Brantefors, L. (2011). *Kulturell fostran. En didaktisk studie av talet om kulturella relationer i texter om skola och utbildning* [Doktorsavhandling, Uppsala universitet]. DiVA. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:401522/FULLTEXT01.pdf>

Brink, L. (2006). *Kanon, karaktärsfostran, kulturarv? Om litteraturundervisningens textkärna*. I Brink, L & Nilsson, R (red.) *Kanon och tradition – ämnesdidaktiska studier om fysik-, historie-, och litteraturundervisning*. S. 13–43.

Drottning Blankas Gymnasieskola. (u.å.a). *Historien bakom Drottning Blankas Gymnasieskola*. Hämtad 2024-02-01, från <https://drottningblanka.se/nyheter/historien-bakom-drottning-blankas-gymnasieskola/>

Drottning Blankas Gymnasieskola. (u.å.b). *Om oss*. Hämtad 2024-02-01, från <https://drottningblanka.se/om/>

Drottning Blankas Gymnasieskola. (u.å.c). *Mental träning*. Hämtad 2024-02-01, från <https://drottningblanka.se/mental-traning/>

Drottning Blankas Gymnasieskola. (u.å.d). *Personligt, lokalt och globalt engagemang*. Hämtad 2024-02-01, från <https://drottningblanka.se/engagemang/>

Drottning Blankas Gymnasieskola. (u.å.e). *Internationalisering*. Hämtad 2024-02-01, från <https://drottningblanka.se/internationalisering/>

Engdahl, O., & Larsson, B. (2016). *Sociologiska perspektiv – grundläggande begrepp och teorier* (2 uppl.). Studentlitteratur.

Fredmer, A. K. (2008). *Varför profilerar sig skolor? En intervjustudie relaterad till G.H. von Wrights handlingsteori om händelselogik* [Examensarbete, Stockholms universitet]. Diva. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:200126/FULLTEXT01.pdf>

Friskolornas Riksförbund. (2023). *Fakta om friskolor*. <https://www.friskola.se/wp-content/uploads/2023/08/Fakta-om-friskolor-2023.pdf>

Friskolornas Riksförbund. (u.å.). *Friskolornas historiska utveckling*. Friskolornas Riksförbund. Hämtad 2024-03-19, från <https://www.friskola.se/paverkansarbete/friskolornas-historiska-utveckling/>

Jobér, A. (2015). *Social klass i skolan – Det kompensatoriska uppdraget*. Natur & Kultur.

Justesen, L., & Mik-Meyer, N. (2011). *Kvalitativa metoder – Från vetenskapsteori till praktik*. Studentlitteratur

Kitas. (u.å.a). *Kitas Gymnasium*. Hämtad 2024-02-14, från <https://kitas.se/om-kitas/vara-skolor/kitas-gymnasium>

Kitas. (u.å.b). *Vår filosofi*. Hämtad 2024-02-01, från <https://kitas.se/om-kitas/var-filosofi>

Kitas. (u.å.c). *Idrott på Kitas*. Hämtad 2024-02-14, från <https://kitas.se/om-kitas/idrott-pa-kitas>

KLARA Teoretiska Gymnasium. (u.å.a). *Ett mer hållbart gymnasium*. Hämtad 2024-02-05, från <https://klaragymnasium.se/om-klara/ett-mer-hallbart-gymnasium/>

KLARA Teoretiska Gymnasium. (u.å.b). *Om KLARA*. Hämtad 2024-02-05, från <https://klaragymnasium.se/om-klara/>

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur.

Lahdenperä, P. (2018). *Interkulturalitet i undervisning och skolutveckling*. Skolverket. https://www.skolverket.se/download/18.5902f8c1867b62f9b6add/1678980618375/Artikel_interkulturalitet_undervisning_pirjo_lahdenpera_rev2022.pdf

LBS Kreativa Gymnasiet. (u.å.a). *Om LBS Kreativa Gymnasiet*. Hämtad 2024-02-01, från <https://lbs.se/om-lbs/>

LBS Kreativa Gymnasiet. (u.å.b). *LBS Masterclass*. Hämtad 2024-02-01, från <https://lbs.se/goteborg/var-skola/lbs-masterclass/>

LBS Kreativa Gymnasiet. (u.å.c). *Om LBS Göteborg*. Hämtad 2024-02-01, från <https://lbs.se/goteborg/var-skola/>

Liu, S., & Liu, X. (2020). *Culture and Green Advertising Preference: A Comparative and Critical Discursive Analysis*. (Sec. Cultural Psychology, nr. 11). *Frontiers in Psychology*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01944>

NTI Gymnasiet. (u.å.a). *NTI Gymnasiet Johanneberg*. Hämtad 2024-02-01, från <https://ntigymnasiet.se/johanneberg/>

NTI Gymnasiet. (u.å.b). *Vår gymnasieskola*. Hämtad 2024-02-01, från <https://ntigymnasiet.se/johanneberg/var-skola/>

Norrby, C. (2014). *Samtalsanalys – Så gör vi när vi pratar med varandra*. Studentlitteratur.

Prop. 1991/92: 95. *Om valfrihet och fristående skolor*. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/proposition/om-valfrihet-och-fristaende-skolor_gf0395/

Skolverket. (2011). *Läroplan för gymnasieskolan*. <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/laroplan-gyl1-for-gymnasieskolan>

Skolverket. (u.å.). *Svenska [Ämnesplan]*. Hämtad 2024-02-03, från <https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=-996270488%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DSVE%26version%3D8%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>

Svedner, P.O. (2011). *Svenskämnet och svenskundervisningen. Delarna och helheten – En didaktisk-metodisk beskrivning och handledning*. Kunskapsföretaget.

Svensson, P. (2019). *Diskursanalys*. Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. (VR1708). Vetenskapsrådet. <https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2017-08-29-god-forskningssed.html>

Västerlandet. (u.å.). I *Nationalencyklopedin*. Hämtad 2024-02-14, från <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/v%C3%A4sterlandet>

Västerlandet. (2021). I *Svensk Ordbok*. Hämtad 2024-02-14, från <https://svenska.se/so/?id=195113>

Yrkesgymnasiet. (u.å.). *Hur är det att gå hos oss? Att vara elev på Yrkesgymnasiet*. Hämtad 2024-02-01, från <https://www.yrkesgymnasiet.se/att-vara-elev-pa-yrkesgymnasiet>

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.

7. Bilagor

7.1. Intervjufrågor

Bakgrundsfrågor

Vad har du för utbildning och på vilken högskola tog du examen hos?

Hur länge har du arbetat som lärare?

Hur länge har du arbetat på [friskola]?

Har du tidigare arbetat inom samma koncern eller hos en annan?

Frågor om friskolans profil

Hur väl skulle du säga att du identifierar dig med [friskola]s profil (värdegrund, pedagogisk/kulturell/religiös inriktning etc.)?

Är [friskola]s profil något du har i åtanke i hur du arbetar? På vilket sätt syns det?

Hur ser du på din roll som svensklärare? Vad skulle du säga är din främsta uppgift?

Hur mycket inflytande skulle du säga skolans profil har i din undervisning och undervisningssätt?

Finns bibliotek på skolan?

Finns det en arbetande bibliotekarie på skolan att ta hjälp av när det kommer till att val av skönlitteratur i undervisningen?

Frågor om litteratur i undervisningen

När det kommer till användningen av litteratur i undervisningen, vad skulle du säga är syftet med det?

Vilka skönlitterära verk använder du dig av och vilka har du använt dig av? Varför?

Vilka skönlitterära verk skulle du inte använda dig av? Varför?

Vilka faktorer är det som spelar in när det kommer till att välja skönlitteratur?
Varför?

Har [friskola] en slags skolkanon eller liknande?

I ämnesplanen står det bland annat att eleven ska få kunskaper om centrala svenska och internationella skönlitterära verk och författarskap samt få ta del av skönlitteratur från olika tider och kulturer, hur tolkar du det?

Vem är det som väljer vilken litteratur som ska komma med i undervisningen? Är det du själv, eleverna bibliotekarien eller någon annan som gör det?

Har eleverna lyft någon gång att de skulle vilja läsa någon särskild skönlitteratur?
Kanske någon som kommer från en annan världsdel eller liknande?

I vilken utsträckning används icke-västerländsk litteratur, som exempelvis latinamerikanskt, afrikanskt, arabisk eller asiatisk, i undervisningen?

Varför använder ni (inte) icke-västerländsk litteratur i undervisningen?

Minns du om du själv fick ta del av icke-västerländsk litteratur under din utbildning som lärarstudent? Har denna litteratur påverkat dig i val av skönlitteratur till din egen undervisning?

Finns det något annat du skulle vilja tillägga?